

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
“Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müktesebat Uyum Çalışmaları”
Paneli

24 Mayıs 2002

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

**Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının
Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
"Tarım ve Köyişleri Bakanlığı
Müktesebat Uyum Çalışmaları"
Paneli**

Yayına Hazırlayanlar:
Dr. Kaya UYSAL
Uzm. Ceren ARSLAN

24 Mayıs 2002

**Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
Yayınları**

ISBN: 975-482-589-0

Editör

Yrd. Doç. Dr. Nail ALKAN

Editör Yardımcısı

Yrd. Doç. Dr. Çağrı ERHAN

Genel Yayın Koordinatörü

Uzm. Elçin ÇİĞNER CENGİZ

Ankara Üniversitesi Basımevi • 2003
www.ankara.edu.tr

İÇİNDEKİLER

Açılış Konuşmaları

- *Yrd. Doç. Dr. Nail Alkan*, Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma Uygulama Merkezi Müdürü..... 1
- *Dr. Vedat Uzunlu*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı... 3

Panel Konuşmaları

- *Prof. Dr. Ziya Gökalp Mülayim*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi, Panel Yöneticisi..... 11
- *Prof. Dr. Gülcan Eraktan*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi..... 16
- *Prof. Dr. Ziya Gökalp Mülayim*, Panel Yöneticisi 26
- *Sinan Varol*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanı 27
- *Prof. Dr. Ziya Gökalp Mülayim*, Panel Yöneticisi 37
- *Prof. Dr. Güneri Akalın*, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi 38
- *Prof. Dr. Ziya Gökalp Mülayim*, Panel Yöneticisi 49

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Yrd. Doç. Dr. M.Nail ALKAN*

Sayın Müsteşar Yardımcım, Sayın Hocalarım, Değerli Konuklar, Değerli ATAUM Kursiyerleri,

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi ile Friedrich Naumann Vakfı'nın düzenlediği üçüncü panele hoş geldiniz.

Bugünkü panelin konusu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Avrupa Birliği Müktesebatı çerçevesinde yaptığı çalışmalar. Bahsettiğim gibi, bu üçüncü panelimiz. Hatırlayacaksınız, ilk panelimizi Adalet Bakanlığı ikinci panelimizi Dış Ticaret Müsteşarlığı ile gerçekleştirmiştik. Bu dönem için son panelimizi de bugün gerçekleştiriyoruz.

Ekim'de başlayan dönemde iki ya da üç panel daha gerçekleştirebileceğimizi sizlere söyleyebilirim. Ayrıca bu yapılmış olunan panelleri de sonbahara kadar kitapçıklar halinde çıkarmayı düşünüyoruz. Bunu büyük bir ihtimalle gerçekleştireceğiz.

Bu esnada, özellikle bu çalışmaları gerçekleştirirken, Bakanlıklarımızın ve kurumların bize gösterdikleri ilgiden dolayı çok teşekkür etmek istiyorum. Bakanlıklar bize yardımcı olmasa, bu panelleri istediğimiz gibi gerçekleştiremeyiz.

Türkiye - Avrupa Birliği ilişkilerine kısaca tarım alanında baktığımızda, karşımıza önemli bir konu olarak şu çıkıyor. Şayet, bu uyum gerçekleşirse, tarım ürünlerinin Türkiye ile Avrupa Birliği üyesi diğer devletler arasında serbest dolaşımı sağlanacak.

* Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü

Tahmin ediyorum, panelistlerimiz panel boyunca Şu soruya cevap bulmaya çalıŐacak. Türkiye, Avrupa Birliği ile tarım alanında rekabet edebilecek mi?

Sizlere Panel Başkanı ve panelistleri kısaca tanıtmak istiyorum.

Panel BaŐkanımız Sayın Prof.Dr.Ziya Gökalp Mlayım. Kendisi Ankara niversitesi'nin emekli Ğretim yesi ve CHP eski Senatörü. Sayın Mlayım 1973-1979 yılları arasında Senatrlk yapmış ve 1977-1979 yılları arasında DıŐıŐleri Komisyon Başkanlığı görevini yürütmüŐtür.

Panelistlerimiz, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ğretim yesi Sayın Prof.Dr.Glcen Eraktan, Tarım ve KyŐleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanı Sayın Sinan Varol, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Ğretim yesi Sayın Prof.Dr.Güneri Akalın.

Umarım, bu paneller özellikle kurslarımıza katılan sizle için konuların aydınlanmasında yararlı oluyor. KonuŐmamı daha fazla uzatmadan, bundan sonraki panellerde de görüŐmek dileğiyle panele geçiyor ve gösterdiğiniz ilgi ve katılımdan dolayı teŐekkürlerimi sunuyorum.

Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Sayın Nail Alkan Bey, Çok Muhterem Hocalarım, Çok Değerli Konuklar.

Konuşmama, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı adına hepinizi selamlayarak başlamak istiyorum.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda Helsinki Zirvesi'nden sonra Avrupa Birliği ile ilgili yapılan çalışmalarımız, hızlı bir ivme kazanmıştır. Biz arkadaşlarımıza her zaman şunu ifade etmişizdir. Gerçekten, Avrupa Birliği'ne giden yol tarımdan geçer. Çünkü, Avrupa Birliği mevzuatlarına şöyle bir baktığımızda, bu mevzuatların aşağı yukarı 80.000 sayfa olduğu görülür. Bu 80.000 sayfalık mevzuat içerisinde de 40.000-45.000 sayfalık mevzuat çalışmalarını tarımsal konular oluşturmaktadır. Bu bakımdan, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak, Avrupa Birliği'ne girişte, tarıma elimizden geldiği kadar veriyoruz.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak, çalışmalarımıza şöyle bir baktığımız zaman, Avrupa Birliği ile Türk tarımının bütünleşmesi için neler yapmamız gerektiğine şöyle bir baktığımız zaman, gerçekten, tarımsal altyapının Avrupa Birliği'nde çok hızlı bir şekilde geliştiğini, özellikle 1980'li yıllardan sonra ve daha öncesinde uygulanan tarımsal politikalarla, onların altyapı çalışmalarını tamamladığını, tarımda verimliliği yakaladıklarını, tarımda modern teknolojileri kullandıklarını ve işletme bazında da birçok sorunlarını çözdüklerini görüyoruz.

Özellikle 1980'li yıllardan sonra, arz fazlası, hatta üretim fazlası ve tarıma verilen birçok destekler neticesinde, üretim fazlası ürünler oluşmuş ve bundan sonra da bu durum, Avrupa Birliği'ne bir takım yükler getirmiştir.

Gerçekten de, Avrupa Birliği'nin bütçeden tarıma ayırdığı pay, toplam bütçesinin %50'sini oluşturmaktadır. Bu destekler yük getirdiği için, 1980'li yıllarda, "Bizim Yeşil Kitap", 1990'lı yıllarda "Mark Cherry Reformları" ve en son olarak da "Gündem 2000" çalışmalarıyla tarımda reform çalışmalarına bir ivme kazandırmışlardır.

* Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

Şunu görüyoruz. Hepimizin bildiği gibi, tarımın gayri safi milli hasıla içindeki payına, tarım sektöründe çalışan, istihdam edilen nüfus ve bizim tarımsal konulardaki altyapı sorunlarımıza bir baktığımızda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak, hem bu konuları çözmek zorunda, hem de önümüzde devamlı değişen bir hedefi yakalamak durumunda olduğumuz görülür. İşte, bütün zorluk burada. Onun için, ben şahsen, Avrupa Birliği'ne giden yol, tarımdan geçer diye düşünüyorum.

Şimdi diğer bir konuya gelelim. Geçen hafta arkadaşlarla birlikte Hollanda'daydık. Birlikte bir çalışma grubu toplantısına girdik. Onlar da hareketli bir hedefe ulaşmanın ne kadar zor olacağını açık bir şekilde ifade ettiler. Aslında. "Gündem 2000" çalışmalarından sonra bile, Avrupa Birliği'nde hem mevzuat hem kurumsal yapı bakımından bir takım yeni politik çalışmalar, yeni reformlar söz konusudur. Bu da, işimizin ne kadar zor olduğunun diğer bir göstergesidir.

Tabii, Helsinki Zirvesi'nden sonra, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak, bu çalışmalarımıza belli bir ivme kazandırdık. Biliyorsunuz, Katılım Ortaklığı Belgesi çerçevesinde; kısa, orta ve uzun vadeli hedefler belirlenmiştir. Ulusal Programda da, bu hedeflere nasıl ulaşılacağı, zamanlama bakımından neler yapılacağı konusu dile getirilmiş, planlanmıştır. Bu çerçeve içinde, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak çalışmalarımız bütün hızıyla devam ediyor. Bu çalışmaları diğer arkadaşlarım, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanlığı'ndaki arkadaşlarımız ayrıntılı bir şekilde anlatacaklardır.

Tabii, Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal Programın gereklerini yerine getirebilmek için, Avrupa Birliği genel Sekreterliği Komisyonu'nda 9 komite oluşturulmuştur. Bu 9 komiteden bir tanesi de Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'dir. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'nin koordinasyonu ve sorumluluğu, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na verilmiştir. Bunun dışında; İç Pazar ve Rekabet, Çevre ve Enerji, Ulaştırma ve Trans-Avrupa Şebekeleri Alt Komiteleri çalışmalarında da Bakanlığımızın katılımı sağlanmaktadır. Ayrıca, Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi içinde 7 tane çalışma grubu oluşturulmuş ve Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmalarımız başlatılmıştır. Bu çalışma grupları; arazi kayıt sistemi ve çiftçi kayıt sistemi, hayvan sağlığı, bitki sağlığı, hayvan kimlik sistemi, bitki pasaport sistemi, gıda kontrol, balıkçılık çalışma gruplarından oluşmaktadır. Bu konularda,

arkadaşlarımız, Avrupa Birliği'nin mevzuatlarını, kurumsal yapılarını ayrıntılı biçimde incelemekte, çeviri çalışmalarını yapmaktadırlar.

Şimdi, bu çalışmalarla ilgili olarak, Avrupa Birliği ülkelerini ziyaretlerimizde gördüğümüz bir takım konuları da sizlerle paylaşmak istiyoruz. Yunanistan'da Hollanda'da ve diğer ülkelerde, Tarım ve Köyişleri Bakanlıklarının üst düzey yöneticilerinin hukukçular olduğunu gördüğümde, biraz garipsemiştim. Mevzuat uyum çalışmaları hem konuyu iyi bilmeyi, hem de hukuk anlayışını gerektiriyor. Bu bakımdan, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak biz; lisan bilen, Avrupa hukukunu da iyi anlayan elemanlara ihtiyacımızın olacağı kanaatindeyiz. Bu konulara önem veriyoruz.

Diğer önemli bir konu da, verilen yardımlardır. Avrupa Birliği tarafından, katılacak diğer aday ülkelere daha çok yardım verildiğini düşünüyorum. Tarım ve kırsal kalkınma programı diye adlandırabileceğimiz "SAPAPT" isimli bir programları var. Diğer aday ülkeler bu programlardan çok daha fazla yardım almaktadırlar. Biz, geçen MEDA projelerinden sadece 167 Milyon Euro'luk bir kaynak almışızdır.

İşte, Bakanlık olarak, Türkiye Cumhuriyeti olarak, bu kaynakların bize, diğer aday ülkelere verildiği şekilde, en azından bize de, onlara verdikleri kadar vermeleri konusu, yapmış olduğumuz görüşmelerde, her zaman dile getirilmektedir. Ayrıca, Avrupa Birliği Komisyonuna bağlı, Teknik Yardım, Bilgi ve Değişim Ofisi ve Hollanda Hükümeti tarafından sağlanan "MATRA" projeleri çerçevesinde, Avrupa Birliği'nden belirli yardımlar alınmakta ve projeler uygulanmaktadır.

Şu an içinde bulunduğumuz durum ve zaman çok hassastır. Bir yandan Avrupa Birliği'ne giriş konusundaki çalışmalar, bir yandan Dünyada oluşan; küreselleşme, bölgeselleşme ve ulusal üstü bir takım yapıların daha etkin hale gelmesi nedeniyle, Türkiye'nin de, her sektörde olduğu gibi, tarım sektöründe de hızlı bir değişim ve yeni bir yapılanmaya gitmesi ihtiyacı vardır. Bu değişimin yapılmasını zorunlu kılan dışsal nedenler arasında; Dünya Ticaret Örgütü'nün Avrupa Birliği'nin ya da diğer ulusların uygulamakta olduğu tarımsal politikalar yer alırken, içsel nedeni de bugüne kadar ülkede uygulana gelen tarımsal politikaların etkin olamayışından kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak 1999 yılında, tarımsal konularda ne gibi sorunlarımız var, hangi sorunlarımız öncelikli, bunları nasıl çözebiliriz sorularından hareket ederek, Tarımda Reform ve Yeniden Yapılanma Programını uygulamaya koyduk. Esasında, tarımda reform ve yeniden yapılanma gibi çalışmalar, Dünya Bankası, IMF ve Avrupa Birliği Helsinki Zirvesi'nden önce, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nda çalışmakta olan değerli arkadaşlarımızın ortaya koyduğu reform çalışmalarıydı.

Şöyle bir baktığımızda, bundan gurur da duyuyoruz, bu reform çalışmalarıyla, hem Dünya Bankası ve IMF ile yapmış olduğumuz anlaşmalar, hem de Avrupa Birliği'ne girişte yapmakta olduğumuz ve yapacağımız reform çalışmalarının birbirleriyle uyumlu ve uyumlu olduğunu görmek, aslında bizi memnun ediyor. Tabii, bunları birbiriyle paralel ve uyumlu bir şekilde götürmenin de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na ayrı bir zorluk vermekle birlikte üstesinden geldiğimizi düşünüyorum.

Şimdi, tarımda yeniden yapılanma ve reform programı çerçevesi içinde uygulamış olduğumuz bu çalışmaları müsaadenizle kısaca anlatmak istiyorum.

Bir kere, tarımsal konularla ilgili pek çok kurumun sorumluluğu olduğunu ve kararlar aldığını gördük. Bunu önleyebilmek için, Tarımda Yeniden Yapılanma ve Destekleme Kurulu'nu oluşturduk. Bu Kurul içerisinde, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Ziraat Bankası'nın Hazine Müsteşarlığı'nın, Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın ve diğer ilgili kurumların temsilcileri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Müsteşarının başkanlığında 15 günde ya da ayda bir kere, uygun görülen bir tarihte toplantılar yaparak, uyumlu ve uyumlu kararlar almasını, bu kararlara her sektörün uyması konusunda ve kararların hızlı bir şekilde uygulamaya konması konusunda çalışmalar yapmaktadır.

Diğer önemli bir konu, bugüne kadar uygulanan tarımsal destekleme politikalarımızdaki verimsizliktir. Şu anda bu politikaları uygulamasak bile, 70 yıldan beri uygulanmakta olan politikaların, hem tarımsal üretimde, hem gıda güvenliğinde ve diğer konularda yeterli olmadığı kanaatine vardık. Bununla ilgili olarak, Dünya Bankası ile yapmış olduğumuz ARIP projesi çerçevesinde, doğrudan gelir desteğini uygulamaya koyduk. Bu doğrudan gelir desteği uygulamasını belli kriterlere göre uygulamak durumundaydık. Çiftçi kayıt sistemini oluşturduk. Bu, üzerine doğrudan gelir desteği ile

bütün çiftçilerimize ve doğrudan daha efektif desteklemelere bir zemin oluşturmak bakımından, bu ekonomik zorluklar içerisinde bir geçiş oluşturmak bakımından, çok önemli olduğuna inandığımız bir konu.

Diğer bir konu, Avrupa Birliği'ne girildiğinde karşılaşılabilecek durumlar. Avrupa Birliği'nde de, primlere müdahale, telafi edici ödemeler ya da fiyat müdahaleleri var. Biz de, prim ödemeleri ve diğer bir takım yardımlar veya destekler vermek durumundayız. Şöyle bir bakıldığında ve aslında hatırladığım kadarıyla, Avrupa Birliği 1999 yılında tarıma, 55 Milyar Euro ya da Amerikan Doları kadar bir destek vermiştir. Doğrudan gelir desteğini uygulamadan önceki vermiş olduğumuz desteklere baktığımızda, bunların aşağı yukarı 3.5-3.7 Milyar Amerikan Doları kadar olduğunu görürüz. Tabii bu sadece verilen para. Ama bir de bunu faizleriyle birlikte düşündüğümüz zaman, çıkan miktar çok daha üst değerlere çekilmektedir. Bu durum, daha önce verilen desteklerde bütçeleşme olmadığı için ve bütçeye böyle bir destekle ilgili para konmadığı için, bir takım olumsuzluklara yol açıyordu. Ama şimdi, doğrudan gelir desteğiyle ilgili olarak, bütçeye doğrudan para konulmaktadır ve bu para, çiftçilerimizin doğrudan eline giden destekler olarak önümüzde durmaktadır.

Tabii bizim en önemli konularımızdan birisi, üretici örgütlerinin olması, NGO'ların yeterli miktarda geliştirilmesidir. Bu konular üzerinde önemle durmaktayız. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak, bu konudaki kanun tasarılarımızı hazırladık ve bunları Başbakanlığa gönderdik. Ayrıca, işletmeler küçük. İşletmelerdeki parçalanmaların önlenmesi ve arazi toplulaştırılmasıyla ilgili çalışmalar sonucunda, Tarım Reformu Genel Müdürlüğümüz tarafından 1990-2000 yılları arasında yapılan arazi toplulaştırılmasının belki 2 katından daha fazlası, geride bıraktığımız 2 yıl içerisinde gerçekleştirilmiştir. Bu konu, üzerinde önemle ve hassasiyetle durduğumuz diğer bir konuyu oluşturmaktadır.

Başka bir konu da, ülkemizde üretim arz fazlası olan, ihraç edemeyeceğimiz ürünlerdir. Bu ürünlerin bütçemize yük getirdiğini hepimiz biliyoruz. Bunlarla ilgili olarak da, alternatif ürün projeleri uygulamaya konmaya başlanmıştır.

Ayrıca, hocalarımız bize tarımdaki risk ve belirsizliği derslerde verirken üzerinde önemle dururlardı. 2000'li yıllarda, hala tarım sigortası olmayan bir tarım sektörümüz var. Bu durum Türkiye'ye hiç yakışmıyor.

Biz bununla ilgili olarak da hazırlıklar yaptık. Kanun tasarıları hazırlayarak ilgili yerlere ilettik.

Çarpık sanayileşmenin getirdiği, tarım topraklarının amaç dışı kullanımıyla ilgili sorunumuz, belki de en önemli sorunlarımızdan birisi. Bunu sahillerde ve diğer pek çok yerleşim alanlarında zannederim görmüşsünüzdür. Bu sorunun önüne geçmek için toprak kanun tasarısı hazırlanmış ve ilgili yerlere iletilmiştir.

Avrupa Birliği ile ilgili diğer önemli bir konu da şu. Dışarıdan yabancılar geldiği zaman, tarımsal üretimimizin %80'ini bitkisel, %20'sini hayvansal üretimin oluşturduğunu görüyorlar. Biz, beslenirken aldığımız proteinin %80'ini bitkilerden alıyoruz ki, biz vejetaryen bir toplum değiliz. Hayvancılığa yeteri kadar önem verilmemiş, tarımın alt sektörleri itibariyle, bitkisel üretime yeterince destek verilmezken, hayvancılık tamamıyla ihmal edilmiştir.

Bu konuda ilk yapılan çalışma olan, hayvancılığı destekleme ve yem bitkileri kararnamesi, hayvancılığı destekleme ve yem bitkilerinin ekim alanlarını arttırmaya yönelik çalışmaları destekleme amaçlı 5 yıllık bir proje olarak hazırlanmış ve proje çerçevesinde geçen 3 yıllık sürede her yıl 45 Trilyon Lira destek sağlanmıştır ve proje süresince destek sağlanmasına devam edilecektir. Yapmış olduğumuz araştırmalar ve almış olduğumuz bilgiler neticesinde, şu anda rahatlıkla söyleyebiliriz ki, ülkemizin tarımsal bitki üretiminin daha önce %1.5-2.5 kadar bir oranına sıkışmış olan yem bitkisi üretimimizin oranı şu anda %7'ye yükselmiştir. Hayvancılık ve yem bitkisi bir paranın iki yüzü gibidir. “Eğer siz yeterince yem üretimi sağlayamazsanız, hayvancılığınızı da istediğiniz şekilde geliştiremezsiniz” düşüncesinden yola çıkarak bütün bu çalışmalar yapılmıştır.

Diğer bir konu da, meracılıkla ilgili çalışmalardır. Tüm Türkiye’de meraların tespiti, tahdidi, rehabilitasyonu ve bunların düzenlenmesi konusundaki çalışmalar bütün hızıyla devam etmektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı olarak, Avrupa Birliği’ne giden yolun tarımdan geçtiğine gerçekten inanıyoruz. Bu bakımdan, tarımsal reform ve tarımda uyum çalışmalarına, arkadaşlarımla beraber büyük bir hırsla, şevkle devam ediyoruz. Ama, herhangi bir bölgesel birliğe girerken, ulus devlet olma özelliğimiz, kendi onurumuz yanında, onlarla dışı dış tartışmalarda bulunarak, diğer aday ülkelere verilen hakların Türkiye’ye de verilmesi

konusunda, haklarımızın gasp edilmemesi konusunda çok hassas davranıyoruz ve Avrupa Birliği'ne girme yolunda, ister girelim ister girmeyelim, bizim amacımız, Avrupa Birliği'nin standartlarına normlarına yaklaşmaktır. Çıtamızı yükseltmektir.

Tabii ki girmek istiyoruz. Bizim insanlarımız niye daha sağlıklı gıdalar yemesin? Bizim çevremizde de, orada olduğu gibi, çevreye daha uyumlu bir takım teknolojilerin geliştirilmesi, çiftçilerimizin daha ileri seviyede ve daha kültürlü olması, kırsal kesimin kalkındırılması hedeflerimiz olacaktır.

Biz şuna inanıyoruz.

Avrupa Birliği'ne girdiğimiz zaman, diğer ölkelerin ve Türkiye Cumhuriyeti'nin Birliğe girmesiyle, geleceğimizin daha olumlu olacağına, daha iyi bir geleceğin bizi beklediğine inanıyoruz.

Bu bakımdan bugünkü panel, bize belli bir ışık tutacaktır. Panelistlerimizin çalışmalarından ve önerilerinden istifade edeceğiz.

Bu panelin yararlı sonuçlar doğuracağına inanarak, paneli düzenleyenleri kutluyorum ve hepinize saygılar sunuyorum.

Teşekkür ederim.

PANEL KONUŞMALARI

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM*

Efendim biz panele başlıyoruz.

Sayın Müsteşar Yardımcısı, Sayın Müdürümüz, Değerli Öğrenciler ve Konuklar,

Bugün, Türk tarımı için çok önemli gördüğümüz bir konuda bu paneli gerçekleştireceğiz. Panelimizin konusu, “Avrupa Birliği’ne Tam Üyelik Yolunda Bakanlıklarımızca Gerçekleştirilen Topluluk Mevzuatına Uyum Çalışmaları Kapsamında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı”.

Sayın Müdür de panelimizin başında belirttiler. Konuşmacılarımız, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyesi Sayın Prof.Dr.Gülcan Eraktan, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanı Sayın Sinan Varol, Hacettepe üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü öğretim üyesi Sayın Prof.Dr.Güneri Akalın. Bu üç değerli arkadaşımız, aynı konuyu değişik yönleriyle irdeleyecektir.

Aslında ben sonradan konuşmak istiyordum. Ama şimdi birkaç kelime söylemek isterim.

Avrupa Birliği olayı, Türkiye için çok eski bir olay. Ben, burada en yaşlıınız olarak, 1956 yılından beri bu konunun içindeyim. 1950-1957 yılları arasında, İtalya’da Ziraat Fakültesi’nde okurken, o zamanlar, 1956 yılında, İtalyanlar, bütün üniversitelerini Avrupa çalışmalarına tahsis etmişlerdi. Ben de oradaydım. Geldikten sonra, üniversitede ve siyasette devamlı bu işin içinde olduk.

* Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Emekli öğretim Üyesi, Panel Yöneticisi

Eğer izin verirseniz, Avrupa bütünleşmesi ve Avrupa Birliği ile ilgili, giriş şeklinde birkaç söz söylemek istiyorum.

Şunu bilmemiz lazım. Avrupa Birliği'ne tam üyelik Türkiye için çok büyük bir proje. Belki Cumhuriyetin ilk yıllarında, Büyük Önder Atatürk'ün, Türk toplumunu, Osmanlı Devleti'nden Modern Cumhuriyete geçirmesi kadar önemli bir proje. Fakat maalesef, Atatürk değil, Atatürk'ten sonraki daha düşük çaplı siyasetçiler zamanında gerçekleştirilmesini istediğimiz bir proje.

Eskiden Türkiye'de Avrupa Birliği olayı, ki ismi de o zaman Avrupa Topluluğu idi, ekonomik yönüyle görülüyordu. Hatta birçok analizlerde, "biz girersek, ekonomik bakımdan zararlı çıkarız" deniliyordu. Hatta 1980 yılı öncesinde, Türkiye aydınlarında ve eli kalem tutan solcu aydınlarda, şöyle bir zihniyet hakimdi. İşte, "onlar ortak, biz Pazar. Aman dikkatli olalım. Avrupa'nın pazarı olacağız" diye. Böyle, değişik, bir nevi dogmatik bir görüş hakimdi.

İşte, bu zamanda doğan tam üyelik fırsatını maalesef kaçırdık. Yunanistan müracaat ettiği zaman, biz de müracaat edebilirdik. Tabii bu önemli bir olay. Burada da, Türk siyasetinin büyük çaplı projeleri gerçekleştirebilecek, uzak boyutlu düşünme yeteneğinden yoksun olması durumu var. Bizim siyasetçilerimiz, çok günlük çalışan insanlar. Hatta ben Parlamenterlik yaptım. Böyle delegelerle, ufak işlerle uğraşmaktan dolayı, Türkiye için büyük boyutlu işleri düşünen yok. Siyasetçilerimiz, "bu işi uzmanlar gerçekleştirsin" diyor. Halbuki, Avrupa Birliği gibi bir olay, uzmanların gerçekleştireceği bir olay değil. Çünkü, siyasi, ekonomik, sosyal yönleri olan, çok boyutlu bir proje.

Ama, 1980 yılında gerçekleşen askeri darbe, aydınlarımızın Avrupa Birliği'ne bakış açısında şöyle bir değişikliğe neden oldu. Baktılar ki, Avrupa Birliği olmazsa, biz demokrasiyi yürütemeyeceğiz. Demokrasinin Türkiye'de yürütülebilmesi için, bizim Avrupa Topluluğu içinde olmamız gerekli. Bu büyük değişikliği görüyoruz. Halen bütün siyasi partiler, hatta bütün halk, Avrupa Birliği'ne girişi istiyor. Ekonomik boyutundan çok; siyasi sosyal ve özellikle de demokratikleşme isteğiyle. Belki de bütün zararlarına rağmen ihtilal, Avrupa Birliği bakımından bir değişiklik oluşturdu.

Fakat Avrupa Birliği'ne giriş şartları, 1980 yılı sonrasında çok ağırlaştı. Eskisi gibi, Yunanistan giriyor, biz de giriyoruz değil. Ülkeler çoğaldı, sorunlar çoğaldı. Görülüyor ki, biz bu şartları yerine getirmekte bayağı zorlanıyoruz. Çünkü şartlar sadece ekonomik değil. Eskiden Ekonomik Birlikti. Avrupa Birliği bir devlet haline dönüşüyor. Ekonomik, sosyal, siyasal bütün boyutlarıyla bu işi gerçekleştirmek zor. Ama bu yıl, her halükarda Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyelik gayretleri açısından önemli bir yıl. Bunu bilmemiz lazım. Çünkü karar yılı. Tamam mı, devam mı? Avrupa Birliği için de aynı. Bu işi Türkiye ile birlikte götürebilecekler mi, götüremeyecekler mi? O bakımdan çok önemli. Maalesef zaman da sıkışıyor.

Bu yıl çok zor siyasi pazarlıklar da yapmak durumundayız. Çünkü Avrupa Birliği sadece ekonomik değil siyasi yönü de olan bir Birlik. Türkiye'nin Osmanlı döneminden bu yana Avrupalılarla çok önemli, belki de Dünyanın hiçbir ülkesinin olmadığı derecede önemli siyasi ilişkileri vardır. Bu durum , hem Avrupalılarda hem de bizde, psikolojik, sosyal birçok sorunlar yaratıyor. Çünkü biz, yıllarca Avrupa'nın önemli bir kısmını idare etmiş bir ülkeyiz. Bugün, Yunanistan gibi, bu ülkeler bizimle ilgili olarak veto hakkında sahip ve bunlarla bu işe girmek durumundayız.

Şahsen şunu belirtmek isterim. Avrupa Birliği'ne girilmesinden yanayım. Türkiye Cumhuriyeti'nin Büyük Önder Atatürk tarafından kuruluşundan bu yana, bizim Avrupa bütünleşmesi içinde yer almamız gerekiyor. Bunun hakkımız olduğu kanısındayım. Avrupa Birliği'ne son zamanlarda katılan ülkelerden değiliz. 1960 yılından beri, yani 40 yıldır, bütün bir hayatımız bununla geçti. Avrupa Birliği'ne girip giremeyeceğimiz, 1963 yılından beri devamlı olarak gündemde oldu. Bu konuda uğraş verildi. Bu bakımdan, bizden çok sonra başlayan, demir perde gerisinden yeni çıkan ülkeler, Avrupa Birliği'ne giriş yolunda ilerliyorlar. Türkiye için tereddüt yaratılmasının gerekmediği, üyeliğin bizim hakkımız olduğu kanısındayım.

Fakat bu kadar önemli bir projeyi gerçekleştirmede, bu yıl için, bence çok zayıf bir hükümetin başımızda olmasının, Türkiye için bir talihsizlik olduğu kanısındayım. Böyle bir projeyi gerçekleştirme bakımından, şu andaki hükümetimiz zayıf, çok ihtilaflı gözüküyor. Ama bütün bunlara rağmen, bu sorunları çözmemiz lazım. Bu bir iç mesele olayı değil. Yani, biz yıllardır iç sorunlarla uğraştık. 1977 yılında ben Parlamentodaydım. İşte, "terör var", "diğer sorunlar var" derken, dışarıya

bakamıyoruz ve olayları kaçırıyoruz. Bugün de, “yok! acaba? oyum eksilir mi, yoksa çoğalır mı?” diyerek iç sorunlarla uğraşırken, 40 yıldır, hatta Cumhuriyetin başından beri amaçlanan diyeceğim, bu önemli projemizi kaçırmamamız gerektiği kanısındayım.

Bu arada, Sayın Cumhurbaşkanımızın bu konuya el atmış olmasını çok olumlu karşıladığımı belirtmek istiyorum. Çünkü üç siyasi partimiz bu olayın çapını görecektir gibi gözükmüyorlar. Bunların hepsini, bütün partileri toplaması olumlu. Bugünkü çağdaş Türkiye’yi kuran Cumhuriyet Halk Partisi’nin böyle bir oluşum içinde yer almamasını üzüntüyle karşıyorum. Ancak tabii, Cumhurbaşkanının da yapabileceği, Mecliste grubu bulunan partileri bir araya getirmesi. Sıkışan zamanı böylece aşmamız lazım. Zor bir pazarlık olacak.

Ama Türkiye, bunun gibi zorlukları aşmıştır. Kurtuluş Savaşı’nı gerçekleştiren, Cumhuriyeti kuran bir ülkenin, bu sorunları aşamaması düşünülemez. Muhakkak aşmamız gerektiği kanısındayım. Bu sene, bu yönde önemli. Hepimizin de bu konuyu dikkatle incelememiz lazım.

Bu genel girişimden sonra, iki kelime de, asıl konumuzla ilgili olarak söylemek istiyorum.

Benim gördüğüm, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı birçok işler yaptığı. Bu doğru. Ama, Türk tarım politikasında son zamanlarda, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, ana politikayı oluşturmada devre dışı kalmıştır. Türk tarım politikası, IMF, Dünya Bankası ve onların patronu olan Amerika Birleşik Devletleri’nin görüşlerine teslim edilmiş durumda. Sayın Müsteşarımız her ne kadar, IMF ve Dünya Bankası’nın politikalarının Avrupa Birliği ile paralel olduğunu söylediye de, birbirlerinden biraz ayrı.

Bu konuda sadece Tarım ve Köyişleri Bakanlığı devre dışı değil. Benim gördüğüm, hükümetimiz ve Meclis de devre dışı. Yani, tamam. Öyle ki, Meclisimiz sabahlara kadar çalışıyor. Ama tarımla ilgili olarak ne yapıyor? IMF’e niyet mektupları veriliyor ve alınıyor. IMF’in söylediği yasaları çıkarıyor. Sanki büyük işler yapıyorlarmış gibi. Sabahlara kadar çalışarak, Türkiye’nin Cumhuriyetimizin, Büyük Önder Atatürk’ümüzün zamanındaki, tarımla ilgili kazanımlarımız birer birer elden çıkarıyoruz. Tütün gibi, şeker pancarı gibi. Hatta buğday politikası, et ve ablık, tütün özelleştirmesi gibi. Bu konuda Türk tarımı iyiye gitmiyor.

Tabii birçok yasalar çıkarılıyor. Burada, tarımımızın Avrupa Birliği içinde yer almasında, Türkiye'nin güçlü olması önemli. Sayın Müsteşar Yardımcımız "üyelik yolu tarımdan geçer" diyor.

Doğrudur. Tarım Türkiye için çok önemlidir. Türkiye'de, nüfusun önemli kısmının beslenmesi için, tarım çok önemli. Ama uygulanan tarım politikasının bu yönde olmadığını görüyoruz. Tarım politikamızı dışa bağımlı hale getiriyorlar. Bu da bizim siyasi pazarlık gücümüzü zayıflatıyor. Bu sene, Avrupa Birliği'ne girişimizde, çok önemli siyasi pazarlıklarımız olacak. Bu pazarlıkları yapabilmemiz için ekonomik yönden güçlü olmamız lazım ve bu güç yönünde, şu son zamanlardaki politikanın tarımımızı güçlendirdiği kanısında değilim. Ama bunu genel kanaat olarak söylüyorum. Bu konuyu değerli arkadaşlarımız şimdi daha ayrıntılı olarak değerlendirecekler. Yani, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın Avrupa Birliği'ne uyum bakımından Türk tarımında ne gibi mevzuat çalışmaları yaptığını anlatacaklar.

Konuşmacılarımızın süresi 30'ar dakika. Sırayla arkadaşlarımıza söz vereceğim. İlk konuşmacımız, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyesi Sayın Prof.Dr.Gülcan Eraktan. Kendisi Türkiye'de Avrupa Birliği tarım politikası konusunda uzmandır ve bu konuyu, Tarım Ekonomisi Bölümü'nde yıllardır incelemektedir. Bu konuda Avrupa Birliği'ndeki sözcümüz Sayın Prof.Dr.Gülcan Eraktan'dır.

Buyurun Gülcan Hanım.

Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN*

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Saygıdeğer Konuklar,

Az önce, Sayın Müsteşar Yardımcımın ve Sayın Müdürün de söylediği gibi, ben konuya önce, Türk tarım politikasındaki değişimlerden gireceğim.

Türk tarım politikasında, 1990'ların ikinci yarısında bir değişim, bir reform hareketi ortaya çıkmıştır. Bu değişimin, yine, Müsteşar yardımcımızın değindiği gibi, bir takım içsel nedenleri vardır. Ama onun dışında, dışsal nedenler de vardır. Bu dışsal nedenler iki perspektifte ele alınabilir.

Bunlardan bir tanesi, Dünyadaki gelişme ve oluşumları içeren küreselleşme. Yani, uluslararası örgütlerin ve hatta bu arada çok uluslu şirketlerin, dolayısıyla, o şirketlerin birer üyesi oldukları o devletlerin politikalarının Dünyaya aktarılması. Bu bir küreselleşme aşaması.

Ama ikinci perspektifimiz, Avrupa Birliği ile ilişkiler. Avrupa Birliği ile küreselleşme hareketi, aslında birbirleriyle paralel giden konular. Bunlardan bir tanesi, bütün Dünyayı ele alan, yani, küresel bazda düşünülen bir yaklaşım. Ancak küresel bazda yer alan uluslar arası kuruluşlarda, yine, Avrupa Birliği de bulunmakta ve Avrupa Birliği, bunların politikasının oluşmasına katkıda bulunmakta. Bu bakımdan, olayların birbiriyle paralel gitmesi ve ilişkilerin de buna bağlı olarak göz önünde bulundurulması önem taşımaktadır.

Tabii burada, Avrupa Birliği ile ilişkileri tarım boyutunda ele almak durumundayız. Aslında tarım, Türkiye'nin en önemli sektörü. Fakat, isterseniz dışarıya çıkın, sokaktaki adama sorun. Kimse, tarım alanında ne yapıldığını, reformlar hariç, Avrupa Birliği'ne uyum açısından neler yapıldığını bilmez. Ama kime sorarsanız, Kopenhag Kriterleri'ni bilir ve Kopenhag Kriterleri hakkında bir şeyler söyler. Oysa, neredeyse çalışanlarımızın yarısına yakını, yani üçte birinden fazlası, tarımda çalışmaktadır ve ne tarımda çalışanlar ne de başka sektörlerde çalışanlar,

* Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi

tarım alanındaki uyum çalışmalarından fazla haberdar değillerdir. Diğer konular biliniyor da, tarım konusunda neler yapılması gerektiği hakkında kimsenin en ufak bir fikri yok.

Şimdi tabii, burada değineceğimiz konular uyum çalışmaları. Tabii, bu uyum çalışmalarının tarihi de çok eski. Bu yeni başlayan bir çalışma değil. Adaylık statüsü Türkiye'ye 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde verildi. Ondan sonra, uyum stratejisi gündeme geldi. Bu uyum stratejisi, aslında Türkiye'den, tam üyelik hazırlığı olarak istendi. Eğer Türkiye tam üye olmak istiyorsa, başka açılardan olduğu gibi, tarım açısından da, uyum çalışmalarını yerine getirme durumundaydı. Bu uyum çalışmaları da ana hatları itibarıyla, bir mevzuat uyumundan geçmekteydi. Bir de, mevzuatın uydurulması yanında uygulanması için gerekli olan idari yapıların oluşturulması ve bu idari yapıların oluşturulması için gerekli altyapıların hazırlanması meselesi vardı. Çünkü idari yapılar, öyle, bir yasayla oluşturulacak gibi değildir. Örneğin, kayıt sistemi ile ilgili bir yasa çıkartmak da yetmez. Onun için bir de altyapının oluşturulması gerekir. Uyum çalışmaları içinde, bu üç husus da yer almaktadır.

Neden bu uyum çalışmaları istenmiştir?

Çünkü, AB ile Türkiye'de aynı politikaların uygulanması gerekmektedir. Özellikle tarım politikaları, yine Sayın Müsteşar Yardımcımızın değindiği gibi, genelde diğer politikalardan çok daha kapsamlı, çok daha karmaşık ve bu karmaşıklığın getirmiş olduğu sorunlarla dolu. Bu nedenle de uyum çalışmaları, aslında diğer sektörlerdeki uyum çalışmalarından, çok daha kapsamlı, çok daha zor ve dolayısıyla çok daha önemli.

Türkiye, tam üyelik durumunda AB üyesi devletlerle aynı politikaları uygulayacak ve bu politikaları uygulamak için, tarımını ve tarım politikasını, artık, Avrupa Birliği'nin veya üye devletlerin tarımına ve tarım politikasına uydurma durumunda. Ancak AB'den gelen bu uyum talebi, aslında yeni de değil.

Sayın Müdür az önce değindi. Türkiye, başvurusunu 1959 yılında yaptı. Yani bu 43 yıllık bir ilişkiyi gösteriyor bize. Ama, "tarımınızı bizim tarımımıza uydurun" talebinde bulunmalarının üstünden 39 yıl geçmiş. Yani, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'nda bu bir gereklilik olarak var. Türkiye tarımını ve tarım politikasını, o zamanki, Avrupa Ekonomik

Topluluğu'nun tarımına ve tarım politikasına uyduracak. Türkiye'nin 39 yıl önce verdiği bir taahhüt bu.

Ancak, o dönemlere baktığımız zaman, onların da kendilerine ait bir ortak tarım politikası yok. Politikanızı neye uyduracaksınız? Zaten kendileri geçiş dönemini yaşamakta ve politikalarını oluşturmaya çalışmakta. Bu bakımdan o dönemde yapılacak bir şey yoktu.

Ama, Türkiye ile ilişkilerde geçiş döneminin başladığı, Katma Protokolün imzalandığı dönemde, artık Avrupa Topluluğunun ortak tarım politikası da belirlenmiş durumda. Katma Protokolün hükümlerinden bir tanesi de, Türkiye'nin tarımını ve tarım politikasını, Topluluğun tarımına ve tarım politikasına uydurma yükümlülüğü.

Yalnız, 1970'li yıllara baktığımız zaman, artık kapsamlı bir ortak tarım politikasına sahip olan Avrupa Topluluğu ile Türkiye arasındaki ilişkilerde de dar boğazların, sıkıntıların olduğunu görmekteyiz. 1970'li yıllar bu nedenle sorunlu bir dönemi simgelemektedir.

Bu bakımdan, 1970li yıllarda, Türkiye'nin tarımını ve tarım politikasını, Topluluğun tarımına ve tarım politikasına uydurma gayreti söz konusu değildir. Kaldı ki, 1978 yılında taraflar arasında ilişkiler donduruluyor ve bu dondurma, 1980 yılına kadar sürüyor. İlişkiler, Türkiye tarafından 1980 yılında yeniden ısıtılıyor. İlişkilerin ısıtılmasıyla birlikte yapılan ilk Ortaklık Konseyi Toplantısı'nda, şöyle bir karar alınıyor: "Türkiye, tarımını ve tarım politikasını, Topluluğun tarımına ve tarım politikasına uyduracaktır."

Ancak, bu kararın da ömrü çok kısa olmuştur. 12 Eylül 1980 tarihli askeri harekattan sonra, bu sefer AT tarafı ilişkileri donduruyor. İlişkiler, 1986 yılında yeniden ısıtılınca kadar, tarım açısından bir şeyler yapılması ihtiyacı duyulmuyor. 1987 yılında tam üyelik başvurusu yapılıyor. Ondan sonra, yeniden bir bekleme süreci içine giriliyor. "Acaba ne denilecek karşı taraftan?" diye. Gene, bir uyum çalışmasına gerek görülüyor.

Komisyon tarafından, 1989 yılında görüşmelerin açılmaması önerilince, bir kızgınlık, kırgınlık, küskünlük dönemi başlıyor. Gene, herhangi bir uyum çalışmasına gerek görülüyor. Çünkü, AT ile ilişkiler açısından bir gelecek beklentisi yok. O arada, 1989 yılında, Doğu ve Merkezi Avrupa devletleri, liberal ekonomiye geçme yolunda adımlar atıyorlar ve birden, onlar ön plana çıkmaya başlıyor.

Bu devletler, 1990'lı yıllardan itibaren Avrupa Birliği'ne üye olabilmek için teker teker başvuruda bulunuyorlar. Ortaklık Konseyi'nin kararıyla 1995 yılında, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında Gümrük Birliği kuruluyor. Bu Ortaklık Anlaşması hükümlerinden bir tanesi de, Türkiye'nin tarımını ve tarım politikasını, Birliğin tarımına ve tarım politikasına uydurması. Bu, asla yeni olmayan ve mutlaka, defalarca vurgulanan bir istek olarak karşımıza çıkıyor.

Ancak, o dönemlerde de çok fazla bir şey yapılamıyor. Bir takım çalışmalar başlıyor. Ama, bunlar gene biraz yüzeysel olarak yürütülüyor. Derken, 1998 yılında diğer ülkeler aday statüsüne alınırken, Türkiye'nin dışarıda bırakılması, Türkiye'yi yine kırıngılığa itiyor. Nihayet, 1999 yılında, Türkiye'ye adaylık statüsünün verilmesinden sonra, 2000 yılında, Komisyona deniliyor ki, "Türkiye için, diğer ülkelere hazırlamış olduğunuz, Katılım Ortaklığı Belgesi'ni hazırlayın. Türkiye de uyum çalışmalarına başlasın.". 2001 yılı Mart ayında; Katılım Ortaklığı Belgesi ve arkasından Türkiye Ulusal Programı açıklanıyor.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sayın temsilcisi burada biraz sonra Programı ve sonrasında yapılan çalışmaları açıklayacak. Ben o konulara girmek istemiyorum. Ama Programın açıklanmasının arkasından uyum çalışmaları başlıyor. Burada, Türkiye için, diğer adaylardan farklı bir yaklaşım söz konusu değil. Bu yaklaşım içinde, Türkiye'den, kısa ve orta vadede yapılması istenenler var ve bu istenenler aslında, Türkiye'nin, gerçekten, adaylığı söz konusu olmasa bile yapması gereken hususlar.

Kısa vadede istenenler nedir?

Arazi ve çiftçi kayıt sistemi. Eğer siz, çiftçi kimdir, kim değildir bilmezseniz, arazinizin genişliği ve parsellerinizin sayısı ne kadardır, nerede, ne üretilmektedir, ne kadar verim alınmaktadır, bunları bilmezseniz, zaten hiçbir zaman rasyonel birtarım politikası uygulayamazsınız. Tarımınızı yönlendirebilmenize imkan olmaz. Bu bakımdan, sadece tam üyelik sırasında, aynı tarım politikalarının uygulanması açısından değil, ama aynı zamanda, Türk tarımının gelişmesi açısından da, bunlar son derece önemli konular.

Bunun dışında hangi konularda uyum sağlanması istendi?

Mesela; bitki ve hayvan sağlığı, veteriner hizmetleri, bunlar için gerekli laboratuvarların tesisi, test ve teşhis imkanlarının iyileştirilmesi. Bunlar, medeni bir ülkenin, tarımında gerçekleştirmesi gerekli hususlardır. Bu bakımdan, ayrıca bir yük veya bir sorumluluk değıl, Türk tarımı için zaten yapılması gerekli çalışmalar, hareketler olarak algılanması gerekli konulardır.

Onun dışında, yine, kısa vadede yapılması istenen konular arasında bir tanesi de idari yapıların tesis edilmesidir. Önce ileride tam üyeliğın gerçekleşmesiyle Topluluğı tarım açısından uyum mükellefiyetini yerine getirecek idari yapıların neler olduğunun araştırılması gerekir. Bu belki, uyum yükümlölükleri içinde, biraz daha Avrupa Birliğı'ne özgü, onlar için yapılmış veya atılmış bir adım olarak düşünölebilir.

Bunlar dışında, kısa vadede balıkçılıkla ilgili birçok sorunumuz bulunmaktadır. Çünkü, balıkçılık alanında filo kayıtlarının tutulmasından, balık kaynaklarımızın bilinmesinden, balıkçılıkta kaynak yönetimi yoluyla daha ileri bir üretim veya daha geniş bir balıkçılık kapasitesine sahip olabilmemiz gibi konularda önemli eksikliklerimiz var. Bunları, Türkiye'nin kısa vade içinde gerçekleştirmesini istiyorlar ve bu kısa vade zaten, 2002 yılının Mart ayında sona ermiş durumda. Ama, bu çalışmalar sürüyor ve sürecek.

Orta vadede ne istiyorlar?

Kısa vadede mevzuat uyumu için gerekli idari yapıların kurulması, mevzuat uyumuna, en azından bitki ve hayvan sağlığı açısından başlanması ve bir uyum stratejisinin belirlenmesi isteniyor. Ama orta vadede, artık politikalara uyum çalışmaları başlıyor. Yani, kısa vadede, idari yapıların kurulduğu varsayılarak, artık politika uyumuna geçilmesi isteniyor. Bu politikalara, ortak tarım politikası olarak adlandırılıyor. Bunun içinde; pazar politikaları, kırsal kalkınma politikaları var. Bu politikaların dışında, balıkçılık politikası var. Test, teşhis, laboratuvar imkanlarının daha da iyiye gitmesi var.

Bunlar aslında nedir?

Bunlar aslında hep, tarım politikalarının, Türkiye'de daha köklü temellere oturtulabilmesi için, bizim lehimize olan adımlardır.

Bunun ötesinde, gıda tesislerinin daha iyi işleyebilmesi açısından, kamu sağlığı ve hijyen yönüyle, Avrupa Birliği standartlarına uyulması isteği var. Bu da yine aslında, kendi insanımız için gerekli bir düzenleme. Ama bunu zaten çok da geniş tutmuyorlar. Süt ve et sanayii ile sınırlı tutuyorlar.

Bütün bu istenilenlere bakıldığında, balıkçılık alanında, balıkların ve su ürünlerinin, Topluluk standartlarında ve güvenilir kalitede olmalarının istenmesi gibi konular, aslında Türkiye'nin, zaten kendi insanı için yapması gereken konular. Bu orta vade yaklaşık olarak 4 yıl diye düşünülürse, 2006 yılına kadar sürecek demektir.

Şimdi, konuya şöyle bir yaklaşım getirelim. Diğer ülkelerden istedikleri, bizden istedikleriyle paralellik gösteriyor. Acaba, geçmişte gerçekleşen genişlemelerde nasıl bir uyum stratejisi izlenmişti?

İlk genişlemenin olduğu, İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın katılımı sırasında, aslında şimdikinden farklı bir uygulama yapıldı. Ama, bu uygulama, onların klasik uygulamalarıydı. Yani, nasıl ki, kendi aralarında bir Topluluk kurduklarında, bir geçiş dönemi tanımışlardı, aynı klasik yöntemi uygulayarak, bir geçiş dönemi içinde, bu işin gerçekleştirilmesini istediler ve bu geçiş dönemini 5 yıl olarak kabul ettiler. 5 yıl içinde, bir taraftan fiyatlar birbirine uydurulacaktı; yani, bu yeni katılan 3 ülke AT'da geçerli fiyatları uygulayacaktı, diğer taraftan, kendi aralarında Gümrük Birliği yavaş yavaş tesis edilecekti ve ortak gümrük tarifesi uygulanmaya başlayacaktı. Ama diğer mevzuat, üye olunur olunmaz, hemen yürürlüğe girecekti.

İkinci genişleme olan Yunanistan'ın üyeliğe alınmasında yine aynı klasik yöntemin uygulandığını, ama dönemlerin birbirinden farklı olduğunu görüyoruz. Yunanistan'da da, aslında İngiltere, Danimarka ve İrlanda için olduğu gibi, 5 yıllık bir dönem kabul edilmişti. Bu 5 yıllık dönem içinde, hem aralarındaki gümrüğü yavaş yavaş kaldıracaklar, hem Yunanistan'ın fiyatlarını Topluluk düzeyine getirmesini sağlayacaklar, hem de ortak gümrük tarifesine uyum sağlayacaklardı. Ama, Yunanistan'ın bazı ürünleri için, (domates, şeftali ve bunların işlenmiş halleri için) 7 yıllık bir geçiş dönemi verilmişti.

Bundan sonraki genişlemelerde, başka faktörler gündeme geldi. Örneğin İspanya ve Portekiz'in katılımında daha değişik bir yol izlediler.

Yani, standart bir yol, aslında yoktu. Her bir yeni ülke veya ülkeler grubunun katılımında, farklı yollar izlediler.

İspanya'da, tarım ürünleri için 7 yıllık bir geçiş dönemi öngördüler. Ancak meyve ve sebzelerde piyasa mekanizmasına uyum için İspanya'ya 10 yıllık bir süre tanıdılar. Bu arada, o 10 yıl içinde de, devlet yardımlarının devam edebilmesine izin verdiler.

Bunları neden anlatıyorum?

Şimdiki adaylarda bütün uyum çalışmaları farklı şekilde yürütülmekte. Belki bu bir parça da deneyim kazanış olmalarının bir sonucu. Bir de, daha önceki katılımlar, hep ikişer, üçer üyeli ve hazmı daha kolay olacak şekildeydi. Ama şimdi, mideye oturacak kadar büyük bir grup halinde katılım söz konusu. İspanya'da, devlet yardımlarının 10 yıl devam etmesine izin verildi.. Ama bu 7 yıl içinde tarım ürünleri fiyatlarının oluşumunda 2 aşama öngörüldü. 1.aşama 4 yıl sürmekteydi ve bu süre içinde hem Topluluk yardımlarından yararlanmaktaydılar, hem de aynı zamanda devlet yardımı yapılmaktaydı. Ondan sonraki dönemde, bu devlet yardımlarından yavaş yavaş vazgeçildi. Fiyat uyumu ve bir disiplin sağlandı. Disiplin şu temele dayanmaktaydı: Eğer İspanyol tarım ürünleri düşük bir fiyata sahipse, bu fiyatlar aşamalı olarak Topluluk fiyatına yükseltilecek, ama, Topluluk fiyatı üzerinde bir tarımsal ürün fiyatı varsa, bu fiyat dondurulacaktı.

Portekiz için de benzeri bir yaklaşım vardı. Bazı ürünler için 7, ama çoğunluk için 10 yıllık bir geçiş dönemi belirlendi. Bu arada, yine, devlet yardımları olacaktı, tamamlayıcı yardımlar olacaktı, özel koruma önlemleri alınacaktı ve bütün bunlarla, İspanya ve Portekiz, tarım sektörü açısından, biraz daha avantajlı bir şekilde katılımlarını sağladılar.

Ama ondan sonra gelen; Avusturya, İsveç ve Finlandiya'nın katılımında, bunların hiçbirisi olmadı. Bu ülkeler, doğrudan doğruya ve girdikleri anda her türlü uyumu sağlamış ve fiyatları da aynı düzeyde olacak şekilde girdiler. Herhangi bir şekilde devlet yardımlarından yararlanmaları söz konusu olmadı.

Bunlardan sonra gelen ilk grup, katılım müzakerelerine 31 Mart 1998 tarihinden itibaren başladılar. Bu ülkeler Lüksemburg grubu olarak adlandırılmaktadır. Bu grubun içinde; Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Slovenya,

Macaristan, Polonya ve Estonya var. Ondan sonra, ikinci Lüksemburg grubu gelmiştir. Bu ikinci grupta yer alan ülkeler; Slovakya, Letonya ve Litvanya'dır. Ayrıca, Romanya, Bulgaristan ve Malta, bir sonraki aşama olarak katılımı düşünülen ülkelerdir.

Bu görüşmelerin, özellikle Lüksemburg grubu için görüşmelerin, 2002 yılına kadar tamamlanması, 2004 yılına kadar, Avrupa Parlamentosuna katılımlar ve tam üyeliğe geçişleri planlanmaktadır. Yalnız, Romanya ve Bulgaristan için bu sürelerin biraz daha uzaması söz konusu olabilir.

Türkiye hakkında dile getirilen görüş ise şu: "Tam üyelik müzakerelerine başlama perspektifine yaklaşılmış". Bu tabii, bir yorum. Herhalde darılmayacak bir ifade. Bu 10 ülke katıldığında, (ilk planda da, 10 ülke katılsa, Romanya ve Bulgaristan daha sonra katılsa) tabii önemli bir değişim olacak.

Bir kere her katılımda, Topluluk ekonomik açıdan biraz daha geriliyor. Nüfusu artıyor, alanı genişliyor. Şöyle söyleyeyim. 9 devletli Topluluk olduğu zaman, 6 devletli Topluluktaki kişi başına gayri safi hasıla 100 ise, bu 97'ye düştü. 12 devletli olduğu zaman, bu kişi başına gayri safi hasıla 91'e düştü. 15 devletli olduğu zaman 87'ye düştü. 26 devletli olduğu zaman, bu 75'e düşecek. Türkiye'ninkini ise henüz, "kaçı düşecek?" diye hesaplamadılar. Türkiye'nin en son katılması halinde bu oran daha da düşük çıkacaktır.

Demek ki, genişlemelerle AB ekonomisinde bir kayıp oluyor. Bu kayıp tarım açısından da düşünülürse, yeni katılan ülkelerin ekonomilerinde tarımın ağırlığının fazla olması beraberinde başka sorunları da getiriyor. Örneğin, bu katılacak ülkelerin tarımlarındaki işletmelerin önemli bir bölümü, ama en az yarısı, 5 hektarın altında genişliğe sahip. Bu sorun yaratıyor. 10 ülkeyle yapılan görüşmelerde bile, doğrudan ödemelerle ilgili fazla bir gelişme sağlanabilmiş değil. Aralarında anlaşmazlıklar var. Doğrudan ödemeler nasıl olacak? Arz yönetim sistemi nasıl olacak? Yani, tarım ürünleri arzı nasıl yönlendirilecek? Bunlar daha yeterince tartışılmış değil.

Yardımlar için şöyle bir perspektif var. (Burada mümkün olduğu kadar değişik alanlardan bilgi aktarmaya çalışıyorum. Çünkü, tarım hakikaten kamuoyunun çok gündeminde olmayan bir konu. O bakımdan,

biraz daha aydınlatıcı yönde bilgi vermeye çalışıyorum). Bir kere, tarıma yönelik yardımların hemen başlamaması, şöyle söyleyeyim, mevcut üyelere verilen yardımların, aday ülkelere verilmemesi öngörülüyor. İşte, bu da ayrı bir strateji. Deniliyor ki, “Yardımları, katılımdan sonra ilk yıl %25 oranında verelim. Ertesi yıl %30’a, sonraki yıl da %35’e çıkaracak şekilde yardım verelim. 10 yıl içinde de bizde ne veriliyorsa, katılan ülkelere de aynı yardımlar verilsin.” Ama, bu arada, üye devletlere yönelik yardımlar zaman içinde düşürüldüğü için, yeni katılan ülkelere verilen yardım miktarları yükselirken, demek ki, bir orta noktada buluşacaklar.

Bununda ötesinde, yardımlar açısından şöyle bir sorunları var. Entegre idare ve kontrol sistemi denilen idari yapı, bu ülkelerde, bu geçen süre içinde oluşturulmaya çalışıldı; yani; çiftçi kayıt sisteminin, arazi kayır sisteminin yapılması, hayvan kimlik sisteminin kurularak, büyükbaş hayvan kayıtlarının yapılması işlemleri gibi. Ama hala, üye adayı ülkelerde bu alandaki gelişmeler biraz kuşkuyla bakıyorlar. Kaldı ki, zaten Doğu Avrupa ülkeleri komünist rejimdeyken bile, belli bir kayıt sistemleri bulunmaktaydı. Onlar, bu yönüyle bizden biraz daha şanslılardı; yani en azından belli alanlarda kayıt sistemleri vardı. Bizdeki gibi, birdenbire her alanda kayıtsız bir şekilde Topluluğun karşısına çıkmadılar. Ona rağmen, Topluluğun bu kayıtlarla ilgili kuşkuları var ve diyorlar ki, “hem işletmeler küçük, hem bu ülkelerin yardım açısından deneyimleri yok. Deneyimleri olmadığı için, yardımları biz vermeye kalktığımız zaman, o yardım nedeniyle üretim deseninde hemen bir kayma olabilir.”

Bu tür sorunlar bulunmakta. Üretim desenleri, yardım hangi ürüne fazla veriliyorsa, ona doğru kayabilir ve bu da yeni sorunlara yol açabilir. Ama onun ötesinde, “Bu yardımların, verilmesinde iki yol olabilir” diyorlar. “Ya basitleştirilmiş bir yol uygulanabilir. Yani bizdeki yardımları aynen onlara vermeyiz”. Toplulukta şu anda, tarıma yönelik 30 değişik yardım şekli var. Bunların sadece 6 tanesi sığır etine yönelik. “Bunların hepsini vermeyelim. Eğer arzu ederlerse, onlara 3 yıllık bir geçiş dönemi içinde, bu yardımları basitleştirilmiş bir şekilde verelim. Yani, hektar üzerinden, arazi genişliği üzerinden verelim. Daha sonra bunu, gerekirse 2 sene daha uzatabiliriz. Ondan sonra bizdeki ile aynı sisteme geçeriz”. “Ama eğer, yeni üye olan devlet bunu istemiyorsa, o zaman doğrudan bizim sistemimize uyar. Yardımları bu sisteme göre veririz. Ama aynı derecede kontrolü isteriz ve hiçbir şekilde geçiş dönemi de tanımayız” şeklinde bir yaklaşım içindeler.

Onun dışında, diğer adaylardan üretim kotalarının belirlenmesi isteniyor. İstatistiklerin iyi bir şekilde tutulması isteniyor. Ulusal yardımların tam üyelikten sonra kalmayacağını bilinci içinde olunması isteniyor. Mesela, Kıbrıs istiyor ki, özellikle sulama ücretlerinde ve şarapta vermiş olduğu yardımlar devam etsin. Ama, bu reddediliyor. Macaristan yine, “çok acil durumlarda, devlet yardımı verelim” şeklinde teklifte bulunurken, bu yine aynı şekilde reddediliyor.

Türkiye için uyum çalışmalarının başlaması, Türkiye için çıkarılan Avrupa stratejisi çerçevesinde, 1998 yılında başlamış bulunuyor. Bize diyorlar ki, “bir durum tespiti yapın. Bizimle karşılaştırma yapın ve uyumunuzu sağlayın.”.2000 ve 2001 yıllarına ait ilerleme raporlarında şöyle bazı notlar var. İlginç olmaları açısından onları okumak istiyorum. Türkiye tarımını değerlendirirken, şöyle söylüyorlar:

“Tarım sektöründe büyüme yavaştır ve verimlilik, son 10 sene içinde düşmüştür. Türkiye, tarımında kendine yeterli değildir. Yabancı yatırımcılar arazi satın alamıyor. Devlet, tarıma, üretimi artırma yönünde yatırım yapıyor. Oysa yardım, çiftçiye destekleme yönünde olmalı. Gıda maddelerinin fiyatları yüksek. Yılda 4 Milyar Euro tarımsal yardım yapılıyor. IMF’nin enflasyon kontrol programıyla, bunun azaltılması gerekli. İdari yapıların güçlendirilmesi için, arazi kayıt ve üretici gruplarının geliştirilmesi, besin kalitesi standartlarının uygulanmasına çaba gösterilmesi gerekiyor. Var olan bölgesel, kırsal kalkınma projeleri, çiftçi gelirlerinin arttırılmasını sağlayacak şekilde değiştirilmeli ve veteriner hekimlikte, bitki korumada, Avrupa Birliği mevzuatlarına uyum sağlanmalı. Bu arada personel eğitimi çok önemli. Laboratuar ve test olanakları modernleştirilmeli. Ama balıkçılık politikası da; yönetim mekanizmaları, denetim organları, filo kayıtları, üretici örgütleri, mevzuat uyumu açısından çok önem taşıyor. Balık kalite ve güvenilirliğinin dışında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın, balıkçılık alanındaki idari kapasitesinin güçlendirilmesi gerekiyor” şeklinde bir takım görüşler ileri sürülüyor.

Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM*

Efendim, Sayın Eraktan'a teşekkürler.

Avrupa Birliği'nin tarım yönünden gelişmesini, hem Türkiye yönünden hem de diğer ülkelerdeki gelişmeler yönünden çok güzel bir şekilde anlattılar. Çok yararlı bilgiler verdiler. Tekrar teşekkür ediyorum.

Şimdi, söz sırası, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanı Sayın Sinan Varol'da.

Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Ben öncelikle, Avrupa Birliği Müktesebatına tarım alanında uyum konusunda yaptığımız çalışmaları bize burada anlatma fırsatı vermesinden dolayı, ATAUM Müdürü Sayın Alkan'a çok teşekkür etmek istiyorum.

Yine, bu panelde çok değerli hocalarımız var. Sayın Mülâyim ve Sayın Eraktan benim Fakültemden Bölüm hocalarım. Hocalarımla aynı panelde sizlere hitap etmekten büyük bir mutluluk duyduğumu özellikle belirtmek istiyorum.

Tabii, tarımın ülkemizdeki ve Avrupa Birliği'ndeki önemi malum. Son yıllarda, özellikle sanayi ve hizmetler sektöründeki önemli gelişmelere rağmen, tarım, halkımızın hala %35-40 kadarının geçim kaynağını teşkil etmesi nedeniyle önemini koruyor.

Avrupa Birliği'nde de belirtildi. 2000 yılında bütçenin yaklaşık %52'si tarım bütçesi, FEOGA dediğimiz bütçe ve 80.000 sayfalık mevzuatın da yaklaşık %50'sini oluşturuyor. 3700'ün üzerinde ana mevzuat var. Bunun ekleri mevzuatın devamlı değişime uğradığı düşünüldüğü zaman, Avrupa Birliği Müktesebatına tarım alanında uyumda ne kadar yoğun ve etkin bir çalışma gerektiği, etkin bir idari yapılanma gerektiği açıkça ortaya çıkıyor.

Tabii, Avrupa Birliği ve tarım deyince, konuyu çok çeşitli yönleriyle anlatmak mümkün. Ancak buradaki sunuşumda ben, panelimizin de konusuna uyarak, sadece Bakanlık olarak, Avrupa Birliği'nin tarım mevzuatına uyumda ne gibi çalışmalar yaptık, bunlara temas edeceğim.

Bakanlığımızca yapılan çalışmaları iki bölümde incelemeyi uygun gördüm. Birincisi, Helsinki Zirvesi'nin Türkiye için önemli bir kilometre taşı olması nedeniyle, Helsinki Zirvesi öncesi çalışmalar ve ikincisi de, Helsinki Zirvesi sonrası çalışmalar.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'ndaki Avrupa Birliği mevzuatına uyum çalışmaları, 1987 yılında, Bakanlıkta Avrupa Birliği ile ilgili bir birimin kurulmasıyla başlamış, o dönemde Avrupa Birliği'nin mevzuatı

* Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu Koordinasyon Daire Başkanı

temin edilmeye, bir kısmının tercüme edilmesine, değerlendirilmesine ve incelenmesine çalışılmıştır.

Daha sonra 1989 yılında, Devlet Planlama Teşkilatı'nın koordinatörlüğünde, 24 adet uyum alt çalışma komitesi kurulmuş, bunlardan 2 tanesi, Tarım ve Balıkçılık Alt Komiteleri, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın sorumluluğunda faaliyet göstermiş, bunlardan, Balıkçılık Uyum Komitesi raporunu hazırlayarak, Devlet Planlama Teşkilatı'na sunmuş, Tarım Çalışma Grubu da 28 ürün ve ürün grubunda raporlarını hazırlamıştır.

Avrupa Birliği tarafından 1988 yılında yayınlanan "Türkiye için Avrupa Stratejisi" raporu var. Bu raporda da 3 aşamalı bir süreç öngörülmüş. Bu 3 aşamalı süreç; önce tarım alanındaki karşılıklı bilgi değişiminden, ikinci aşamada Türk tarım politikası ile Avrupa ortak tarım politikası hakkındaki karşılıklı görüşmelerden, üçüncü ve son aşama olarak da, Türk tarım politikası ile Avrupa ortak tarım politikası arasındaki farklılıkların belirlenmesinden oluşmaktadır.

Daha sonra da, Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne mevzuatın değerlendirilmesi ve bu yönde bir çalışma programı sunması şeklinde, "Türkiye için Avrupa Stratejisi" çerçevesinde yapılacak çalışmalar belirlenmiştir. Tabii Bakanlık, bu "Türkiye için Avrupa Stratejisi"nin yayınlanmasından sonra, çalışmalarını burada öngörülen hususlara yönlendirmiş, özellikle 4 sektörde, tarla bitkileri, sığır eti, balıkçılık ve yaşı meyve sebze sektörlerinde mevzuatlar karşılıklı olarak iletilmiş, "pre-screening" dediğimiz bir ön inceleme yapılmıştır.

Bu arada, yine "Türkiye için Avrupa Stratejisi" raporunda, Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye teknik ve mali yardım yapmayı öngörmesi söz konusu. Bunun için de, Türkiye'nin, önceliklerini Avrupa Birliği'ne bildirmesi istenmiş, 6 madde halinde belirlenen önceliklerimiz Avrupa Birliği'ne bildirilmiştir. Ancak, teknik ve mali yardım konusunda, Avrupa Birliği'nden hiçbir cevap alamadığımızı da burada belirtmek istiyorum.

Tabii daha sonra, Helsinki ve Zirvesi ve Zirvede Türkiye'nin, Avrupa Birliği için, adaylığının onaylanması geliyor. Helsinki Zirvesi'nden sonra 2 önemli belge var. Bir tanesi Katılım Ortaklığı Belgesi ve diğeri de buna dayanarak, Türkiye'nin bunu kabul ederek yayınladığı Ulusal Programı.

Katılım Ortaklığı Belgesi'nin tarım bölümünde, diğer sektörlerde olduğu gibi, tarım alanında alınması gereken tedbirler, yapılması gereken çalışmalar, kısa ve orta vadeli olarak belirlenmiştir. Ayrıca, ekonomik kriterler bölümünde de, tarım reformunun sürdürülmesi yer almıştır. Ben, kısaca elerin yer aldığına değinmek istiyorum.

Tarım bölümünde; etkin bir arazi kayıt sisteminin oluşturulması, hayvan kimlik sistemlerinin ve bitki pasaport sistemlerinin geliştirilmesi, tarımsal pazarların izlenmesi, çevresel, yapısal ve kırsal kalkınma tedbirlerinin uygulanması için idari yapının geliştirilmesi yer almış.

Yine kısa vadede; hayvan ve bitki sağlığı konularında, Topluluk mevzuatıyla uyum sağlamak için, bir stratejinin belirlenmesi, özellikle laboratuvar testleri ve denetim düzenlemeleri konularında olmak üzere, yürütme kapasitesini iyileştirmek ve hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele konularında da Topluluk mevzuatına uyum sağlamaya öncelik verilmesi hususları yer almıştır.

Balıkçılık konusunda kısa vadede ise; bir kaynak yönetimi politikası, kaynakların denetim ve kontrol önlemleri yoluyla kullanımı, balıkçılık pazarlarını ve yapısal gelişmeleri izleme üzere, idari yapıların kurulması, balıkçılık filosu kayıtlarının yerine getirilmesi hususları yer almıştır.

Kısa vadede, tarım ve balıkçılık dışında, iç Pazar bölümünde, malların serbest dolaşımı bölümünde gıdayla ilgili olarak yer alan husus var.

Orta vade de ise şu hususlar yer almakta.

Tarım bölümünde; tarımsal ve kırsal kalkınma politikalarında, Avrupa Birliği Müktesebatına uyum hazırlıklarının tamamlanması, Avrupa Birliği'nin hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyum sağlamak için, et ve süt işleme tesisleri başta olmak üzere, gıda işleme tesislerinin modernizasyonu ve test ve teşhis imkanlarının daha da artırılması yer almıştır.

Balıkçılık bölümünde orta vadeli tedbirler olarak; ortak balıkçılık politikasının uygulanması ve yürütülmesi için, kapasite gelişiminin tamamlanması, Türkiye'deki balıkçılık ürünlerinin kalite standartlarının geliştirilmesine devam edilmesi yer almıştır.

Tabii, Katılım Ortaklığı Belgesi yayınlandıktan sonra, Türkiye, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan hususların, nasıl, hangi takvim içinde

hayata geçirileceğini, Ulusal Program dediğimiz bir belge ile kabul etmiştir. Vakit almamak için, Ulusal Programda yer alan hususlara tek tek değinmeyeceğim. Yalnız, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan her bir konu, oldukça da geniş bir şekilde yer almıştır. Ulusal Programın yaklaşık 150 sayfası tarımla ilgili. Neler yapılacağı, hangi mevzuatların çıkarılacağı, hangi çalışmaların yapılacağı, bu çalışmaların hangi takvimlerde yerine getirileceği oldukça ayrıntılı biçimde yer almış durumda. Bu tabii, Ulusal Programın tarım bölümünün hazırlanması çalışmaları, özellikle Bakanlığımızın önerileri, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin koordinatörlüğü çerçevesinde hazırlanmıştır.

Bakanlığımızın Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal programda yer alan hususları gerçekleştirmek için hangi çalışmaları yaptığını anlatmak istiyorum.

Öncelikle, bu faaliyetleri geliştirmek için, alt komiteler kurduk. Bazı projeler uygulanmaya başlandı. Bazı eğitim faaliyetleri yürütülmeye başlandı. Katılım Ortaklığı Belgesi ve Ulusal programda yer alan hususların hayata geçirilmesi için, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, 9 alt komite kurdu. Bunlardan bir tanesi de, Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'dir. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'nin sorumluluğu ve çalışmalarının yürütülmesi, Bakanlığımıza verilmiştir. Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi'nin, biraz önce belirttiğim gibi, çalışmalarının çok hacimli olması dolayısıyla, 7 adet alt çalışma grubuna bölünmüştür. Bunlar:

- Arazi kayıt ve çiftçi kayıt sistemi alt çalışma grubu,
- Hayvan kimlik sistemi alt çalışma grubu,
- Veterinerlik alt çalışma grubu,
- Bitki sağlığı alt çalışma grubu,
- Balıkçılık alt çalışma grubu,
- Kontrol alt çalışma grubu,
- Tarımsal piyasalara ilişkin Topluluk idari yapılarının izlenmesi ve oluşturulması için gereken başlıca sistemler ile kırsal kalkınma alt çalışma grubudur.

Şimdi, bu alt çalışma grupları kapsamında, yaklaşık 1 yıla yakın bir süre oldu, neler yaptığımıza temas etmek istiyorum.

- Arazi kayıt ve çiftçi kayıt sistemi alt çalışma grubu çalışmaları: Bu alt çalışma grubu çerçevesinde, tapu ve kadastro çalışmalarının yapılması da yer aldığı için, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü de bu çalışmalar içinde yer almıştır. Arazi kaydı konusunda, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü, çiftçi kayıt sistemi konusunda da, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarafından, arazi ve kayıt sisteminin altlığı olan, kadastro ve tapu sicil bilgileri konulu bir bildiri hazırlanmış ve bu çalışmada temel altlık olan, kadastroyla ilgili bilgiler ve tapu sicil bilgileri ve bu bilgilerin uygulama yazılımında nasıl yer alacağı, veri tabanı yapısı konuları hakkında açıklamalar yapılmıştır. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğümüz, TAKVIS ve MEVLIS dediğimiz, bu tapu kaydına ilişkin projelerle ilgili çalışmaları sürdürmektedir. Çiftçi kayıt sistemiyle ilgili olarak, Bakanlığımızın Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü, sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir. Bu grubun çalışması içinde, Mart ayı itibarıyla, 81 ilde 2.182.765 çiftçi kayıt altına alınmıştır. Bu çiftçilerle ilgili her türlü istatistiksel bilgi, bilgisayar ortamında kayıt altına alınmıştır. Üretimlerinden, hayvan sayılarından, arazi varlığından tutun, bir takım sosyal verilere kadar, bilgisayar ortamında ve il bazında kayıt altına alınmış, bu kayıtlar ayrıca, Bakanlığımızın Bilgi İşlem Merkezinde toplanmıştır. Her an, herhangi bir ilimizin kaydına girip, oradaki mevcut bir çiftçinin kayıtlarına ulaşmak, şu an mümkündür. Bu yıl içerisinde de, kendi on-line sistemimizin kurulması tamamlanmış olacaktır. Tabii bu arada, Sayın Müsteşar Yardımcımız da belirtti. Tarımda reform ve yeniden yapılanma çerçevesinde, yeni bir destekleme sistemine geçildi. Bu sistem, doğrudan gelir desteği sistemidir. Bu sistemin uygulanması için de, çiftçi kayıt sisteminin tamamlanması gerekiyordu. Buradaki bilgilere ihtiyacımız vardı. Bu doğrudan gelir desteği sistemi çerçevesinde de, 2002 yılına kadar, 1 Katrilyon 175 Trilyon Türk Lirası, doğrudan gelir desteği olarak çiftçilerimize ödenmiştir.

- Hayvan kimlik sistemi alt çalışma grubu: Bu grubun çalışmalarında, bugüne kadar 9 adet mevzuatın tercümesi tamamlanmıştır. Geviş getiren büyükbaş hayvanların tanımlanması, tescil ve izlenmesi yönetmeliği, 4 Haziran 2000 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Ayrıca, bu yönetmeliğin uygulama talimatı hazırlanarak, 81 ilimize gönderilmiştir. Bu 81 ilimizdeki ilgili personel de, gerekli eğitim çalışmalarına tabi tutulmuşlardır. Hayvan kimlik sistemi çalışmaları

çerçevesinde, bu ana kadar, 350.000 adet işletme ve 2 milyon baş sığır, küpelenerek veri tabanına işlenmiştir ve kayıt altına alınmıştır. Ayrıca, Avrupa Birliği mevzuatına uyumlu olarak, sığır cinsi hayvanların tanımlanması, tescili ve izlenesi yönetmeliğiyle çalışmalarıyla ilgili hazırlıklar, Bakanlığımızca tamamlanmıştır. Resmi Gazetede yayınlanması işlemleri sürmektedir. Ayrıca, hayvan kimlik sistemine göre hayvan kaydının tamamlanması maksadıyla, Hollanda'dan da teknik yardım alınmaktadır. Hollanda'nın uygulamış olduğu ATRA-PSO Programı çerçevesinde, hayvan kaydıyla ilgili projenin uygulaması başlatılmıştır. Bu çerçevede, daha sonra değineceğim 2 proje daha, yakında uygulamaya konacaktır.

- Veterinerlik alt çalışma grubu: Tabii, öncelikli alanlardan özellikle ikisi, veterinerlik ve bitki sağlığı, daha sonra da, gıda sektörünün, Avrupa Birliği tarafından kabul edildiğini bu arada söylemek istiyorum. Veterinerlik alt çalışma grubu çerçevesinde, 600 adet mevzuat çalışılmaktadır. mevzuat uyumuyla ilgili strateji geliştirilerek, bu alt çalışma grubu çerçevesinde oluşturulan 7 alt çalışma komisyonu kapsamında, veterinerlikle ilgili tüm mevzuat tespit edilmiştir. Bir kısım mevzuatın da tercümesi tamamlanmıştır. Tabii belirttiğim gibi, Avrupa Birliği'nin tarım mevzuatı çok geniş. Bizim bazı toplantılarımızda görüyoruz, birçok Bakanlık, 140-150 tane mevzuatın uyumundan söz ederken, biraz önce belirttiğim gibi, tarımda 4000'e yakın ana mevzuat var. Bu bakımdan; bunların gerek tespiti, gerekse tercümesi zaman almaktadır. Veterinerlik alt çalışma grubu kapsamında ayrıca, TAEX dediğimiz, Avrupa Birliği'nin Teknik Yardım ve Bilgi Değişim Merkezi çerçevesinde, personelimizin eğitimi yapılmaktadır. Yine, 3285 sayılı "Hayvan Sağlığı ve Zabıtası Kanunu", 26 Nisan 2001 tarihinde yürürlüğe giren, 4648 sayılı kanunla değiştirilmiş, veterinerlik çerçeve kanunu ve hayvan refahı kanunu hazırlık çalışmaları da başlatılmıştır. Yine, Veterinerlik alt çalışma grubu çalışmaları çerçevesinde, 2001 yılı Mart ayında, hayvan ıslah kanunu yürürlüğe girmiştir. Deli dana hastalığı olarak adlandırılan, BSE için tarama sistemi kurulmuş, ülkesel ruam erradikasyon projesi de tamamlanmıştır. Yine, merkezi veterinerlik otoritesini kapsayan, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Teşkilat Kanunu, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilgili komisyonlarında görüşülmektedir. Ayrıca, Bakanlığımızdan ruhsatlı, mezbaha, kombina ve kesimhanelerde, serbest veteriner hekimlerin, hükümet veteriner hekimi statüsünde yetkilendirilerek, Bakanlık adına muayene ve kontrol hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin tebliği de,

2001 yılı Kasım ayında, Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Yine bu alt çalışma grubu çerçevesinde, Topluluk standartlarına uygun karantina laboratuvarlarının oluşturulması için, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Kontrol Laboratuvar Müdürlüklerinin kuruluşu ve görevleri hakkındaki yönetmelik güncelleştirilmiş ve 23 Ocak 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelikte öngörülen şartlar yerine getirilmektedir. Yine, ülke içindeki veteriner otoritelerini birbirlerine bağlayan bir iç bilgisayar sistemi, ANIMA dediğimiz bir dış hareket kontrol sistemi ve bir hayvan hastalıkları belirleme sistemine ilişkin altyapı oluşturulması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu konuda, Avrupa Birliği'ndeki sisteme benzer bir sistemin oluşturulmasına çalışılmaktadır.

- Bitki sağlığı alt çalışma grubu: Bu alt çalışma grubunun görev alanına giren mevzuat belirlenmiştir. Bu gruba 23 adet mevzuat girmektedir. Bu mevzuat incelenmek üzere ilgili kişi ve kurumlara dağıtılmıştır. Mevzuatın tercümesiyle ilgili çalışmalar halen sürmektedir. Ulusal Programda, kısa vadede uyum çalışmalarıyla ilgili olarak tamamlanması öngörülen, direktiflerle ilgili talimatların tamamlanması için, hazırlıklarımızı sürdürmekteyiz. Avrupa Birliği zirai karantina yönetmeliği esas alınarak, Türkiye'nin zirai karantina yönetmeliği gözden geçirilmiş, Avrupa Birliği mevzuatı ile kısmen uyumlaştırılarak yeniden hazırlanmış ve basıma hazır hale getirilmiştir. İthal edilen bitki ve bitkisel ürünlerin kontrolü sonucunda, şartların uygun olması ya da zararlı bir organizmanın bulaşması durumunda, gönderici ülkenin haberdar edilmesiyle ilgili yasal düzenleme yapılmasını teminen, yeni hazırlanan zirai karantina yönetmeliğiyle ilgili Avrupa Birliği direktifi gereğince, bir madde eklenmiştir. Yeni bitki çeşitlerine ait ıslahçılık haklarının kurulmasına ilişkin kanun tasarısı, UPO dediğimiz, "Uluslar arası Bitki Sağlığı Kuruluşunun" 1991 yılı sözleşmesi ve Avrupa Birliği direktifleri esas alınarak hazırlanmış, 10 kim 2001 tarihinde Başbakanlığa gönderilmiştir. Bitki sağlığı alt çalışma grubu çerçevesinde, yine bazı çalışmalar yapılmıştır. Bazı yönetmelikler hazırlanmıştır. Bunların hepsine temas etmek istemiyorum. Resmi Gazetede yayınlanma aşamasına gelmiştir. Zirai karantina laboratuvarlarının güçlendirilmesi ve test kapasitelerinin artırılması için ve Avrupa Birliği de bu konuda bize yardım edebileceğini belirttiği için, Zirai karantina laboratuvarlarının güçlendirilmesi ve test kapasitelerinin artırılması maksadıyla, bir proje hazırlanarak, Avrupa Birliği'ne intikal ettirilmiştir. Ayrıca, bitki pasaport sistemi çalışmalarının tamamlanması için, özellikle bir takım bilgilere ihtiyaç vardır. Bu da, çiftçi

kayıt ve arazi kayıt sistemleri çalışmalarının tamamıyla bitirilmesini gerektirmektedir. Bu çalışmalar bitirildiğinde, bitki pasaport sistemi çalışmalarına da başlanacaktır.

- Balıkçılık alt çalışma grubu: Bu çerçevede, konuyla ilgili Avrupa Birliği mevzuatı tespit edilmiş, tercüme çalışmalarına başlanmıştır. Bu çalışma grubunun çalışma alanına 240 adet mevzuat girmektedir. İlk aşamada, uyumlaştırılması gereken 131 mevzuatın, 61 adeti incelenmiştir. Ulusal Programda, balıkçılık politikalarına ilişkin olarak tespit edilen öncelikli tedbirlerin uygulanması ve gerekli mevzuat çalışmalarının yapılabilmesi için, bir eylem planı hazırlanmıştır. İlgili kamu ve bilimsel kuruluşlar, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin iştirakiyle, alt çalışma grubu faaliyetleri devam ettirilmektedir. Yine bu çalışma grubu çerçevesinde, 38 adet Avrupa Birliği mevzuatı değerlendirilmiş ve Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'nin istediği formatta hazırlanarak, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'ne intikal ettirilmiştir. Balıkçı filo kayıtları yenilenmiş, tüm kayıtlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü'nün hizmetlerini etkinleştirmek için, 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanununa aykırı hareket edecekler verilen cezaları arttırıcı kanun değişiklikleri hazırlanmış ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştur. Balıkçı tekneleri tarafından tutulmakta olan av kayıtları ve istatistiklerine ilişkin çalışmalar başlatılmıştır. Su ürünleri toptan ve perakende satış yerleri yönetmeliğinin, Avrupa Birliği mevzuatıyla uyumlu biçimde uygulamaya konulabilmesi için, "su ürünleri toptan ve perakende satış yerleri" yönetmeliği hazırlanmıştır. Resmi Gazetede yayınlanması aşamasındadır. Yine, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün kurulması amacıyla, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilat Kanununda değişiklik yapılması için, gerekli hazırlıklar yapılmıştır. Denetim ve kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi için, 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun gözden geçirilmesi amacıyla, 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin ilgili komisyonlarında kabul edilmiş olup, Genel Kurul gündemine inmiştir.

- Kontrol alt çalışma grubu: Bu çalışma grubu alanına giren 51 adet mevzuatın ön incelemesi yapılmış ve bir eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planındaki hedefler ve bu hedeflere yönelik faaliyetler, takvime uygun olarak sürdürülmektedir. Söz konusu alt çalışma grubu faaliyetleri kapsamında; bitkisel ürünler ve kalıntı limitlerinin uyumlaştırılması, hayvansal ürünler ve su ürünlerine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Gıda

tesislerinde iyi imalat uygulamaları, VAHASIP? Olarak adlandırdığımız tehlike analizleri ve kritik kontrol noktaları sisteminin uygulanmasını sağlamak amacıyla, bir talimat hazırlanmış ve uygulama aşamasına getirilmiştir. Gıda işleme kuruluşlarının; Avrupa Birliği'nin hijyenle ilgili direktifleri, tesislerin sahip olması gereken şartlar, ürünlerle ilgili gıda güvenliği kriterleri talimat haline getirilerek, uygulamaya geçirilmiştir. Avrupa Birliği normlarına uyumlu olan, laboratuvar analiz yöntemlerinin, gıda kontrol laboratuvarlarında uygulanması için, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İl Kontrol Laboratuvarı Müdürlüklerinin kuruluş ve görevleri hakkındaki yönetmelik, 23 Ocak 2001 tarihinde yürürlüğe konulmuştur. Gıda maddelerinin ithal ve ihraç katkılarının belirlenmesine dair tebliğ yayınlanmış, gıda girişi ve çıkışlarına belirli bir standart getirilmiştir.

- Tarım piyasasına ilişkin Topluluk idari yapılarının izlenmesi ve oluşturulması gereken başlıca sistemlerle kırsal kalkınma alt çalışma grubu: Bu alt çalışma grubunun faaliyetleri, çok geniş bir çalışma alanını kapsamaktadır. Bu alt çalışma grubunun görev alanına, çok geniş bir mevzuat girmektedir. Bu bakımdan da 4 alt gruba bölündü. Bunlar:

- Tarımsal piyasalara ilişkin Topluluk idari yapılarının izlenmesi alt grubu,
- Kırsal kalkınma alt grubu,
- Çiftlik muhasebe veri ağı coğrafi bilgi sistemleri, tarım bilgi sistemleri alt grubu,
- Ormancılık alt grubu.

Bu alt gruplardan; Tarımsal piyasalara ilişkin Topluluk idari yapılarının izlenmesi alt grubu kapsamında, çalışmalara başlandı. Bu çerçeveye 1000 adet mevzuat giriyor. Bir eylem planı hazırlanarak, çalışma grubunun çalışma stratejisi ve çalışma takvimi belirlendi. Ayrıca, çalışmaların daha verimli yürütülebilmesi için, kuruluşlar arasında konu bazında görev dağıtımı yapıldı. Çalışmalar, tarama işleminin sonuçlandırılabilmesi için sürdürülmekte. Yine bu çalışma grubu çerçevesinde, Avrupa Birliği mevzuat taraması, eylem planına uygun olarak yapılmaktadır. İlgili kuruluşlar sorumluluk alanlarına giren konularda, Avrupa Birliği mevzuat taramasının ilk aşamasını tamamlamışlardır. Avrupa Birliği ve Türk mevzuatının tamamen taranarak, farklılıkların ortaya konulması aşamasına geçilecektir.

Kırsal kalkınma alt grubunda, konuyla ilgili mevzuat belirlenmiştir. Bunların bir bölümü Türkçe'ye çevrilmiştir. Türkiye'nin, kırsal kalkınma konusunda belirli bir politikası olmadığını tespit ettik. Bu politikanın da belirlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir.

Yine, Avrupa Birliği'nin istatistik sistemiyle uyum sağlanabilmesi için, tarım bilgi sistemi, coğrafi bilgi sistemi ve "Farm Accountancy Data Network (FADN)", kısaca çiftlik muhasebe veri ağı olarak isimlendirdiğimiz bu sistemle ilgili olarak, Devlet İstatistik Enstitüsü ile birlikte yapılan çalışmalar sürdürülmektedir. Konuyla ilgili Avrupa Birliği mevzuatı ve dokümanlar incelenerek, bir rapor hazırlandı. Mevzuat derleme çalışmaları ve tercümesi büyük ölçüde tamamlandı. Temel desteklemelerin uygulanabilmesi için, tabii, Avrupa Birliği'ndeki bu benzeri sistemlerin, Türkiye'de tesisi özellikle büyük önem taşımakta.

Projelere bakılırsa, özellikle Bakanlığımızda Avrupa Birliği'nin istediği projelerin hazırlanması amacıyla, proje timi kuruldu ve timde yer alanlar eğitime tabi tutuldu. Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye ayırdığı kaynaktan finanse edilmek üzere, projelerimiz hazırlanarak, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği'ne intikal ettirildi. Bunlar; veterinerlik, bitki sağlığı, tarım sektörü ortak piyasa düzenleri, gıda kontrolü ve balıkçılık konularındaki projelerdir. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin idari işbirliği fonu çerçevesinde, bazı eğitimler gerçekleştirilmektedir. Hollanda hükümetinin MATRA-PSE programı çerçevesinde, biraz önce belirttim, hayvan kimliklendirme projesinde başlandı. Sınır kontrol noktalarının güçlendirilmesi ve hızlı testlerle BSE'nin izlenmesine ilişkin projenin uygulaması da kabul edildi. Bunun uygulamasına, 2002 yılı içinde başlayacağız. Yine, Hollanda hükümetinin, kısaca PUA olarak adlandırılan, hükümet yetkililerinin danışma görevleri projesi ve ADAPT olarak isimlendirilen, "Katılıma Yönelik Avrupa Uzmanlık Eğitimi Programı" çerçevesinde, bazı taleplerimiz oldu ve be eğitimler gerçekleştirildi. Ayrıca TAEX çerçevesinde, Avrupa Birliği'nin "Teknik Yardım Bilgi ve Değişim Ofisi" çerçevesinde düzenlenen eğitim programlarına etkin bir şekilde katılımımız sağlandı. Ayrıca, elemanlarımızı, ATAUM'un düzenlediği kurslara gönderiyoruz. Jean Monnet kurslarını kazanan personelimizi eğitime gönderdik. Personelimizi, Brugges Avrupa Koleji'nin düzenlediği eğitim programlarına da gönderiyoruz.

Teşekkür ederim.

Sayın Sinan Varol'a da teşekkür ederiz. Avrupa Birliği babında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın yaptığı mevzuat çalışmalarını ve bu arada uygulamalarını belirttiler. Öyle anlaşıyor ki, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı bu konuda pek çok işler yapıyor. Avrupa Birliği'ne giriş konusunda siyasi sorunları çözersek, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı açısından, bir sorun olmayacak.

Bu uyum çalışmalarını devam ettireceğiz. Zaten, belki bu çalışmalar görüldüğü için de, Avrupa Birliği bu konularda çok fazla durmuyor. Son zamanlarda hep siyasi konular tartışılıyor.

Böylece, üçüncü panelistimize geçelim. Hacettepe üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü öğretim üyesi Sayın Prof.Dr.Güneri Akalın, konuya değişik bir bakış açısı getirecekler.

Buyurun Sayın Akalın.

* Panel Yöneticisi

Sağ olun Sayın Başkan.

Benim bakış açım biraz farklı olacak. Ben, idari yapılanmadan ziyade, Türk tarımının Avrupa Birliği içinde mevcut durumu ve Avrupa Birliği'ne girersek ne gibi gelişmeler gösterebileceğimiz hakkındaki bilgileri vermeye çalışacağım.

Buradaki bütün konuşmacılar, aşağı yukarı tarım sektörünün içinden gelenler. Biliyorsunuz, tarım sektörü bugünlerde ekonomiyle, isterseniz Hazineyle ve Dünyayla diyelim, biraz ihtilaflı bir yapıda. Acaba dışarıdan bakıldığında, ben dışarıdan baktığımda, nasıl görüyorum? neler yapılması gerekir? sorularından hareket ederek konuyu ele alacağım.

Şunu söyleyeyim.

Sayın Başkan, “Avrupa Birliği'ne giriş, Cumhuriyet tarihinin en önemli projesidir.” dedi.Bana göre, Anadolu'daki 1000 yıllık tarihimizin en önemli projesi. Çünkü bu, aşağı yukarı, kültür değişimiyle ilgili olarak ya da modernleşmeyle ilgili bütün sorulara, bütün sorunlara kesin cevap verebilecek bir proje. O bakımdan, “olmazsa ne yapabiliriz?” sorusunu, düşünmememiz bile gerekir diye düşünüyorum.

Çünkü bizim projelerimizi hep hayata geçiren ya da geriden iten, Yunanistan olmuştur. Eğer Yunanistan olmasaydı, biz Truman doktrinine girmezdik. Eğer Yunanistan olmasaydı, bizim demokrasiye geçişimiz ya da NATO'ya girişimiz çok aksardı. Gene biz, Yunanistan'ın itisiyle, Avrupa Birliği'ne aday olmak durumundayız. Sayın Başkan o günlere gitti. Ben de hatırlıyorum, 1978-79'lu yıllarda, Avrupa Birliği'nden bize davet vardı. Fakat biz reddettik. Çünkü o günlerde, kafamızın karışıklığı, sadece ülkemizdeki küçük meseleler yüzünden değildi. Sayın Başkanın da mensup olduğu hükümet farklı düşünüyordu. Sadece Avrupa Birliği'ne girmemek konusunda değil. Fakat 77'lere katılmak. Yani, bağımsızlara katılmak için, gözlemcilerimiz Bangkok'ta Manila'da başvurularda bulunuyorlardı. Bizim, batıyla olan ittifakımızı gözden geçirmeye çalışıyorlardı. O yüzden, biz katılmadık.Yoksa, çok küçük politikacıların, çok ufak meselelerinden değildi. Ama, bir bakıma da o günler itibarıyla, bir bakıma haklı da

* Hacettepe üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Maliye Bölümü Öğretim Üyesi

olabilirler. Çünkü, 20.yüzyıla damgasını vuran şuydu. Kalkınma eşittir sosyalizm modeli. Biz, sosyalizmin dışında kaldığımız için kalkınmadığımızı zannediyorduk. Avrupa Birliği'ne girişimizin herhangi bir değişiklik yapacağına da inanmıyorduk. Bunları söylemek istiyorum. Çünkü Türkiye, geçmişte dış politikada önemli hatalar yaptı.

Birincisi, Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'nın galipleri masasına oturamadı. Bu durum, bizim Ege ve Kıbrıs sorunlarını devralmamıza sebep oldu. Eğer oturabilseydik, savaşın hangi aşamasında olursa olsun, galipler masasına oturabilseydik, bütün Ege Kıbrıs, on iki adalar sorunlarımız olmayacaktı. Avrupa Birliği'ne girmemekle ne gibi riskler aldığımızın farkında değiliz. Yarın, Avrupa Birliği'nin getireceği herhangi bir ekonomik yaptırıma karşı bile. Ültimatom gibi değil, fakat Kuzey Kıbrıs'tan otomatik olarak çıkmamız gerekebilir. Dolayısıyla bizim, Avrupa birliği ile olan ilişkilerimizi çok daha ciddi biçimde düşünmemiz, tıpkı İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde olduğu gibi, bir ultiatom yemeden, bunun sistemini dikkate alarak tekrardan, çok geniş bir şekilde düşünmemiz lazım.

Ben, Türkiye'deki tarımla ilgili olarak bir şeyler söylemek istiyorum. Cumhuriyet döneminde, tarımda büyük reformlar yapılmaya çalışıldı. Onların hepsini saymaya gerek yok diye düşünüyorum. Ama, birkaç tanesine değinmekte belki de yarar var. Örneğin, aşar'ın kaldırılması, tarım KİT'lerinin kurulması, Ziraat Bankası'nın ve tarım kredi kooperatiflerinin tarımı kredilendirmesi, tarım KİT'lerinin desteği ve ürün çeşitlendirmesinin sağlanması, DSİ'nin kurulması sulamaya girilmesi, tarım mekanizasyonu gibi.

Ama günümüze geldiğimizde ve şuradan baktığımızda, Türkiye'de tarımın payı %15. Gayri safi milli hasılamız en iyi ihtimalle 150 Milyar Dolar. Tarımın bunun içindeki payı 20-22 Milyar Dolar. Bu, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ya da Avrupa'daki orta ölçekli bir işletmenin üretimi. Bizim tarımda çalıştığını iddia ettiğimiz 3 milyon nüfus ya da köylülerimizin ülke içinde oluşturduğu 35 milyon nüfus ya da bunların içinde 9 milyon faal nüfusun hangisinden bakacak olursak, hepsinin ürettiği miktar, Avrupa'daki ya da Amerika Birleşik Devletleri'ndeki orta ölçekli bir firmanın yarattığı kadar.

Kendi firmalarımıza da dönecek olursak, Koç Topluluğu'nun üretimi, yıllar itibarıyla 5 ila 7 Milyar Dolar arasında değişiyor. Dolayısıyla, 50.000 kişiyle yarattığı miktarı 100.000 kişiyle yaratabilecek olsa, Koç

Topluluğu bizim tarımımızı aşağı yukarı katlayabilecek. Dolayısıyla, dışarıdan bir gözlemci olarak baktığımda, bu kadar verimsizliğe, bu rakamlara inanmak istemiyorum. Çünkü, Türkiye’de köylü nüfusunda kişi başı düşen gelir 750 Amerikan Doları. Yani ayda 60 Amerikan Dolarına, günde 2 Amerikan Dolarına geçiyor bu insanlar. Bu kadar yoksulluğu nasıl becerebildik? 70 yıllık ya da 80 yıllık kalkınmaya rağmen, nasıl becerebildiğimize doğrusu hayret ediyorum.

Bugün itibarıyla, Türkiye’de her yıl 1.2 Milyon kişi nüfusumuza katılıyor. Bunlardan yarısından fazlası ya da yarısına yakını köylerde. Bu 500.000 kişi demek. Buna göre faal nüfusa katılanların sayısı ise 250.000 kişi. Türkiye’de, tarımda işletme sayısı her 10 yılda bir, 1 milyona yakın artıyor. İşletme sayısı en son 1991 yılında 3 milyonmuş. Ama bugün karşınıza 5 milyon işletme sayısı çıkarsa hiç şaşırmayın.

Dolayısıyla şunu söylemek istiyorum. Türkiye’nin temel problemi tarımda yatıyor. Türkiye’deki bütün dengesizliklerin, olumsuzlukların, kalkınamamanın önemli bir kısmı tarımdan kaynaklanıyor. Çünkü nüfus fazlamız orada. Türkiye’de bizim, ekonomik politik ortamlar için söylediğimiz, ortanca dediğimiz seçmen tipi köylü. Bizim girmek istediğimiz Avrupa Birliği’nde ise sanayi işçisi. Yani Türkiye’de, bütün siyasi ve ekonomik kararları etkileyen ve demokrasinin diktatörü dediğimiz seçmen, köylüdür. O bakımdan, iktidar tarımda, köylülükte yattığı için, bütün hastalıklarımız oradan sirayet etmektedir.

Mesela, üretici destek tahmini olarak fiyatlarımıza bakalım. Bunlar siyasi fiyatlardır ve %36 oranında sapar. Resmi belgeler itibarıyla devlet desteği deniyor. Bu, Avrupa Birliği’nde %49 civarında. Hatta daha fazla. Ama, toplam gelir transferi itibarıyla baktığımızda, Türkiye’de gayrı safi milli hasılanın aşağı yukarı %8.29’unun tarıma tahsis edildiği söyleniyor. Daha önce konuşan arkadaşlarımız küçülttüler. Ama gene de DPT’nin raporları itibarıyla baktığımızda, %10’a yaklaşan bir gelir transferi var. Bu, Amerika Birleşik Devletleri’nde %1.49. Mesela burada, %2-3’lük bir tarım geliri olduğunda, gayrı safi milli hasılanın %1’ini verdiğinizde, çiftçi nüfusunun gelirini %50 arttırabilirsiniz. Hatta %2 civarında verecek olursanız, katlayabilirsiniz de. Ama bizdeki gibi bir şey yapacak olursanız, %10 da verseniz, çok fazla anlam ifade etmez. Yani, %10 verseniz, çiftçi nüfusunun %70’ine kadar bir arttırma mümkün olur. Ama bunun maliyeti çok büyük çıkacaktır.

Eğer bir ülkenin yarısından fazlası ya da yarısına yakını ki, ülkemizde başlangıçta nüfusun %80'i köylerde yaşıyordu, tarımda yatıyorsa, o sektörün himaye edilmesi diye bir şey söz konusu olamaz. Yani bugün itibarıyla da, tarımın himaye edilmesi denen olay, baştan mağlup olması söz konusu olan bir meseledir ve öyle de olmuştur. Eğer tarımda %45'i yatıyorsa, %55'e diyemezsiniz ki, "efendim, siz bunlara bakın."

Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde memurlarla ilgili olarak bir tartışma olur. Çoğul olduğu zaman farklı okunuyormuş. Yanlış okunmuş. Okunmasından, sanki bir kişi zannedilmiş. Mehmet Akif bağırır. "Bir kişi olsa çekelim."

Bizde de, Avrupa Birliği'ndeki gibi %5'in altında olsa, bunlar hakikaten %2-3 civarında olsa, bir yardım ve himaye söz konusu olabilir. Bu bakımdan, himaye politikalarının gözden geçirilmesi gerekiyor. Çünkü Türkiye maliyesi iflas etti. Türkiye maliyesinin iflas etmesinin nedeni, tarıma yapılan, tarımın himayesi konusundaki, bu gelir transferidir. Siz, gelirinizin her sene %8-10'unu tarıma aktaracak olursanız, Türk devlet maliyesinin iflas etmemesi söz konusu değildir.

2002 programına baktığımızda, hala 29 ürünün destekleme kapsamında olduğunu görüyoruz. Bunların hepsi sayılmış da değil. Mesela, aralarında koza yok. Bu durum Dünya Bankası'nın ve IMF'nin muhalefetine rağmen böyle. Bunlar azaltılmak isteniyor. Tamam ama, gene de şunu söyleyeyim. Tarımsal desteklemeyi rakamlarla ifade edecek olursak, 2.25 Katrilyon Türk Lirası deniyor. Bu, tabii ki çok düşük bir rakam. Planlamanın daha önce verdiği rakamlarla arasındaki fark çok büyük.

Peki, "o zaman ne olacak? Köylü nüfusunun geliri nasıl tamamlanacak?" dememiz gerekir. Yani, karşımızdaki 30-35 milyon civarında ki, bizim nüfus sayımlarımız da doğru yapılmıyor, insanın durumu söz konusu. Nüfus sayımlarımız Ekim ayında yapılıyor. İnsanların kentlerden köylere göç ettiği bir dönemde yapılıyor. Gerçek köylü nüfusunu yakalayabilmiş değiliz.

Ulusal Programımızda ya da Avrupa Birliği ile müzakerelerimizde, köylü nüfusumuzun çok fazla olması nedeniyle, 10 milyon kişinin, önümüzdeki 10 yıl içinde, köylerden kentlere göç ettirilmesi düşünülüyor. Eğer, bunların faal nüfus olacağını dikkate alacak olursak, 10 milyon yeni işgücü için sistem yaratmamız gerektiği ortaya çıkar. Türkiye'de 1 kişinin

istihdamı için, sosyal yatırımlarda dahil, 100.000 Amerikan Doları civarında bir yatırım gerek. Dolayısıyla, bizim, önümüzdeki 10 yıllık dönem itibarıyla, 1 Trilyon Amerikan Dolarlık bir yatırımı beklememiz lazım.

Ancak, Türkiye’de bugün itibarıyla, toplam olarak, 30 Milyar Amerikan Dolarlık yatırım yapılıyor. Böyle gideceğini kabul etsek, 10 yılda, 300 Milyar Amerikan Doları eder. Bu, yatırımın %70’i yok demek. “Nereden bulacağız?” meselesi var.

Bu ne demektir?

Bu, bugünkü politikaların, vahimleşerek devam edeceği demektir.yoksullaşma süreci sürecektir. İkincisi, işletme sayısı artacak ve işletme büyüklüğü küçülmeye devam edecek demektir. Verimlilik düşecektir. Tarımın finansmanı problemli olduğu gibi, bana göre bugün itibarıyla esas alacak olursak, tarıma yapılan tüm harcamalar, gayrı safi milli hasılanın %15’ini oluşturuyor. Bunun %8’ini devletin, %7’sini tüketicilerin yaptığı harcama olarak sayabiliriz. Yani, bu rakamların, bir şekilde DPT ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığı arasında gidip gelen bu rakamların, bir dengeye kavuşturulması lazım. Bu olabilecek gibi de gözüküyor. Gelir transferi, DPT’de 1999 yılı itibarıyla, %8 gözüküyor. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın verdiği rakamlar çok daha düşük. Muhtemelen, tarıma yapılan altyapıları kapsamıyor. İkisi arasında bir ihtilaf var. Ama gene de şunu söylemek lazım. 2003 yılından itibaren, eğer tarımsal sübvansiyonlar duracak olursa be yapacağız? Yoksulluğu nasıl halledeceğiz meselesini ele almamız lazım. Kaldı ki, bunu siyasi olarak yapabilir miyiz? Çok zor. Çünkü ortanca seçmen dediğimiz köylüler, orada olduğu müddetçe, bizim bu tür önlemleri alabilmemiz imkanı yok.

Köylünün %8-9’luk bir gelir transferine rağmen yoksul kalması, dikkate değer bir durumdur.

Bunun nedenine baktığımızda, birinci olarak, tarımın kalkınan bir ülkedeki himayesi, gelişmiş bir ülkenin sağladığı himayeden farklı olduğunu görürüz. Yani, Avrupa Birliği’nde yaptığınız himaye politikasını, gayrı safi milli hasılanın %1-2’siyle yaptığımız himaye politikasını, Türkiye’de uygulayarak, çiftçiye aile gelirleri içinde aynı oranda himaye sağlayayım dediğiniz zaman, çok farkla bir miktara varır. Bu, %8-10’luk bir gayrı safi milli hasıla aktarımına yol açar. Oysa, Türkiye’ye bugün itibarıyla baktığımızda, yurtiçi tasarrufu, gayrı safi milli hasılanın %20’si civarında olduğu görülür. 2001 yılı itibarıyla krize girdiğimizden, bu oran %15’e

düştü. Dolayısıyla, yurtiçi tasarrufların yarısına yakın bir kısmını, tarıma sübvansiyon olarak veren devletin, çiftçilerin tüketimini arttıran bir toplumun, sanayileşmesinin ve kalkınmasının aksaması kadar doğal bir sonuç yoktur.

İkinci olarak, tarımın büyük ölçüde himayesi, yatırımların düşmesi dolayısıyla, sanayide istihdam artışını yavaşlatmaktadır. Tarımın köylülerin yek çıkış noktası vardır. Çünkü tarım malı özel bir mal. Gelir esnekliği sıfıra yakın. Eğer, tarımcının produktivitesini arttıracak olursanız, bu fiyatların düşmesini yaratmaz, herhangi birinin düşmesini yaratır. Dolayısıyla, tarımın tek çıkış noktası, köylü nüfusunun, milli gelir artışından, büyümeden daha hızlı bir şekilde düşürülmesidir. Eğer biz, köylü nüfusumuzu daha hızlı bir şekilde düşüremeyecek olursak, köylülüğün yoksullaşmasına seyirci kalacağız demektir.

Üçüncüsü, tüketici tercihleri ile üretim deseni arasında büyük farklılıklar ortaya çıktığını görüyoruz. Yani, bu üretim fazlaları nedir? Tüketici tercihleri dikkate alınmadan, devletin yaptığı sübvansiyonların ortaya çıkardığı, imha edilecek stoklardır. Aslında stoklar imha edilmiyor. Aslında imha edilenler, vergi mükelleflerinin gelirleri ve milli gelirin bir kısmı. Dolayısıyla, bütün olarak, fındık olarak, milli gelirinizi yakarsanız, köylülüğü işsizliğe mahkum etmiş olursunuz. Yani, bugünkü tarım destekleme politikası ya da dünkü tarım destekleme politikası, köylü nüfus fazlasını ortaya çıkarmıştır. Bu nüfus fazlasının, köy alanlarında 10 milyon civarında olduğunu tahmin ediyoruz. Dolayısıyla, bunu çıkartsak dahi değişen fazla bir şey olmuyor. 15 milyon civarında bir köylülükle karşılaşacağız. İddia edilen şu. Nüfusu 350 milyon olan Avrupa Birliği içinde, zirai nüfus %5'i geçmiyor. Bu, toplam olarak 17.5 milyon civarında bir nüfus. Bizim tarımsal nüfusumuz bunun 2 misli. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne girmesi durumunda, Avrupa Birliği'nin tarımsal politikalarının hepsinin yeniden değişmesi ve Türkiye'ye göre adapte olması lazım. Bunun için muhtemelen, Avrupa Birliği'nin ortak fonlarının yarısını Türkiye'ye tahsisi gerekecektir. "Nüfus artışından tarıma ayrılan payın, tarım ürünlerine yapılan toplam harcamanın neye bağlıdır?" diye sordüğümüzda, "artış hızına, bir de milli gelir artışından tarıma ayrılan paya bağlıdır" cevabını buluruz. Oysa tarımın gelir elastikiyeti düşük olduğundan, tarıma yapılan toplam harcama, milli gelir artışının çok altında seyretmektedir.

Ne yaparsak yapalım, tarımın payı azalacaktır. Çünkü milli gelirden bu sektöre gidecek pay, gelir elastikiyetinin düşük olması nedeniyle

küçülecektir. O zaman bütün yapmamız gereken, köylüleri, bu küçülmeden daha hızlı bir şekilde sanayie doğru kaydırmaktır. Bunu yapabilmenin tek yolu, tasarrufları tarım içinde değil, tarım dışında kullanmayı sağlamaktır. Yani, tarımı sübvansiyon ettiğiniz zaman, tüketimi sübvansiye etmiş oluyorsunuz. O zaman tarımın dışında, sanayie daha fazla kaynak ayrılamaz. Köylünün yoksullaşmasını engellemek için 2 çözüm vardır.

Birincisi, tarıma yapılan toplam harcama belli bir hızla artarken, köylü nüfusunu daha büyük bir hızla azaltmak. Yani, kentlerde istihdam sağlamak.

İkinci olarak da, tarıma yapılan harcamaların ikinci kalemi olan, devlet harcamalarını arttırmak.

Tarıma iki kalemle harcama yapılıyor. Tüketiciler ya da devlet tarafından. İkinci kalemi arttırsak, acaba tarımın durumu düzelir mi? Zaten devletin yapmak istediği de bu. Bir şekilde, tarımdaki daralmayı, düşüşü, tarımın nispi payının düşüşünü frenlemek.

Devlet bu kesime gidip yardımda bulunmaktadır. Ama bu da bir çıkar yol değildir. Nihayet bir noktada, tüketiciyle vergi mükellefi aynı kişidir. Tüketiciden tüketici olarak harcama yapmasını isteyin. Tarıma yapacağı harcamayı arttırmasını isteyin. Ondan vergi mükellefi olarak vergi alın. Neticede ikisi aynı değildir. Ama toplam olarak bir şey değişmez. Devlet olarak harcamalar yaptığı zaman, ürün fazlaları ve stoklar meydana gelir. Yani, devlet şu anda tam olarak, tekelin elinde ne kadar türün var açıklamıyor. Bazı kesimler 3.3. milyon ton olduğunu söylüyor. 2 Milyon Türk Lirası civarında bir baş fiyatından giderseniz, karşımıza, 600 Trilyon Lira, 1 Katrilyon Lira gibi çok büyük rakamlar çıkıyor. Bunun sadece finansman değil, bakım ve depolama gibi başka maliyetleri de var. Kim ödeyecek? Sadece bunun faiz giderinin %50 olduğunu düşünecek olursanız, yarım Katrilyon Liralık bir gideri olabildiği ortaya çıkar. Sizin 29 tane daha ürününüz var.

Bu noktaya nasıl geldiğimize bakılırsa, kalkınan bir ülke olan Türkiye’de tarımın himayesi, bunun için kullanılan finansman yöntemi kadar, devletçiliğin bu sektöre egemen olması ve merkezîyetçi bir anlayışla tarımın yönlendirilmesi görülür. Tarımdaki etkinsizliğin 2 kaynağı vardır.

Bunlardan biri, popülizm dediğimiz, köylülüğün siyasal iktidarı elinde tutması ve kendisinin tarım politikalarının, bütün gelir dağılımı

politikalarını yönlendirmesi, ikincisi de, tarım sektöründe yer alan KİT'lerin aşırı maliyetleri, yani, yarattıkları israftır.

Ben Sayın Başkandan farklı olarak düşünüyorum. Türkiye'de baktığımızda, Cumhuriyetin getirdiği kazanımlar dediğimiz hususlara baktığımızda, bunların büyük israflar yarattığını görmekteyiz ve biz tarımı bir daha toparlayamayışızdır.

Devletçilik nasıl örgütlenmiştir?

Tarım KİT'leri. İşte; TMO, TEKEL, ÇAYKUR, Türkiye Kredi ve Satış Birlikleri, Yem Sanayi.

İkincisi, tarımda kredi kurumları. Bunlar; Ziraat Bankası, Şeker Bank, Tariş Bank ve diğerleri. Ayrıca, döner sermayeler. Tarım ve Köyşileri Bakanlığı, Orman Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı gibi, genel bütçeli kuruluşlar. Yerel yönetimler ve işletmeler var. Van Et, Van Süt gibi. Bunlara ilaveten, yarı kamusal olan, Ziraat Odaları gibi, tam olarak NGO diyemeyeceğimiz kurumlar var.

Bu kurumlar Türk tarımına engel olmuştur. Türkiye'deki tarımsal örgütlenmeye baktığımızda, şunu görüyoruz.

Köyde köylüyle başlıyor. Kooperatifler ve Ziraat Bankasıyla, hem finanse ediliyor, hem pazarlanmaya çalışılıyor. Sonra, tarım KİT'leri ve tüccar çıkıyor. Tüccara satabildiğinizi satıyorsunuz. Satamadığınız ürünü KİT'e satıyorsunuz. Bu konuda, Tarım ve Köyşileri Bakanlığı, nazın rolü oynuyor. Neticede, devletle piyasanın eline ortak olarak geçiyor. Devletin bunu nasıl aldığını, ne kadar stokladığı, ne kadarını ihraç ettiği, ne kadarını yeniden iç piyasaya verdiği belli değil.

Ama ne olmalıydı? Bizim, işin başından itibaren bu hataya düşmememiz için ne yapmamız lazımdı? Bu hataların hepsi, Avrupa Birliği'ne girdiğimizde katmerleşerek ortaya çıkacaktır.

Müşebbis çiftçimiz olması lazım. Cumhuriyetin başından itibaren hayata geçirmemiz lazımdı. Bunu tüccarlarla ve şirketlerle, yeni şirketler kurarak desteklememiz lazım. Bunu borsalarla, piyasalar ve tüketicilerle tamamlamamız lazım.

Herhangi bir ekonomide, tüketicinin tercihlerine göre üretim yapılmıyorsa, ister ülke, ister sektör bazında olsun, kalkınma olmaz. Tüketici tercihleri yol göstermiyor, karanlıkta gidiyorsun demektir.

O bakımdan, Türkiye’de tarımsal yoksulluğu doğuran, büyük ölçüde seçmenin, tarımda egemen olması ve bu seçmenin arzu ettiği bir tarımsal örgütlenmenin, devletin adıyla gelip tarımın üzerinde oturmasıdır.

Aslında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın rolünün bile sorgulanması gerekir. Çünkü bizim, yani maliyecilerin kamu hizmeti olarak sayacağı bir husus değil. Acaba, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı diye bir Bakanlık, uzun vadede olur mu olmaz mı?

Bir tek gerekçe söylenebilir mi? Hastalıklar, pazarlama, çiftçinin eğitimi gibi bazı dışsallıklar var. Ama Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın üretimle ilgili sorumluluk devralması çok yanlıştır. Türkiye, tarımda iktisadi ajanını bürokrat kılarak, 1930’lardan itibaren büyük bir yanlış yapmıştır. Bugün itibarıyla bunun cezasını da çekiyoruz. Bürokratla kalkınan ülke yoktur.

Peki bu meseleyi biz kendimiz keşfetmedik mi?

Bunu bize getirip takdim eden Sovyetler Birliği oldu. Devletçilik modelini gönderdiler. İlk uygulamalarını da TMO “Toprak Mahsulleri Ofisi” olarak yaptık. Ama o sistem orada çöktü. Bizde ise hala ayakta.

Taban fiyatlarıyla ilgili olarak şunu söylemek istiyorum.

Taban fiyatları politikasının, gelir desteği politikasında belli avantajları var. Taban fiyatları politikalarının bir faydası, pazarlanabilir ve yatırılabilir fazlaları arttırması ve üretimi arttırarak bir teşvik verebilmesidir.

Bu bir bakıma yanlış bir politika. Ama yanlışın da bir doğrusu var. Pazarlanabilir ve yatırılabilir fazlalığın ve üretimin arttırılması yönünde bir teşvik sağlar. Ama bir yanlışın kendi içinde de yanlışları var. Mesela, hayvancılığın Türkiye’de niye gelişmediği meselesine gelelim. İki nedenle gelişmemiştir.

Avrupa Birliği standardının olmasını hiçbir zaman beklemememiz lazım. Türkiye’de tarım ürünlerinin %70’ini hayvansal ürünlerin oluşturmalarını beklemememiz lazım. Çünkü bizim kişi başına gelirimiz 2000 Amerikan Doları. 2000 Amerikan Dolarlık bir ülkede, bitkisel üretim ağır basar.

Tarımın gelir elastikiyeti yüksek olan kısmı, hayvansal ürünlerdir. Gelir artışına bağlı olarak yükselecektir. Çok da acele etmememiz lazım. Hayvansal ürünlerle ilgili olarak bir yanlışımız var. Biz yem bitkilerine de

taban fiyatı verdik. O zaman, yaban fiyatlı yem bitkilerini hayvana yediremezsiniz. Çünkü hayvanın üzerinde bir taban fiyatı, bir destekleme yoksa, o zaman hayvancılığınız giderek geriler. Bizim taban fiyatı politikamız içinde, hayvancılığımızın geri kalmasını doğuran bir etkidir.

Mevcut gelir desteği politikası, aslında tehlikeli bir politika. Birincisi, finansman yönünden tehlikeli. Çünkü biz bunu krediyle yapıyoruz. Ödeme günü geldiğinde karşılığı yok. Çünkü tüketime gidecektir. Neden dolayı tüketime gidecek? Çünkü pazarlanabilir ve yatırılabilir fazlalığın arttırılmasının gereğini ortaya çıkarmıyor. Öz tüketimi destekliyor. Çünkü köylü diyor ki, “benim artık pazara ürün satarak ihtiyaçlarımı karşılamama gerek yok. Nakit sıkıntım kalmadı. Devlet bana nakit olarak yardım yapacak. O zaman benim yapmam gereken şey, öz tüketimi arttırmaktır. 200 dekarlık alan içinde, refahımı ve gelirim i arttırabilmem açısından en önemli katkı, hangi ürünleri kendim için üretmek istiyorsam artık onlara dönebilirim. Kaldı ki, böyle bir üretim tarzının riski de kalmamıştır. Çünkü ben devletten ne alacağımı aşağı yukarı biliyorum.”.

Ama bu politikanın da çok fazla geçerli olduğunu zannetmeyelim. Çünkü 2.2 Katrilyon Liralık bir fon ayrılmış. Bizim 23 milyon hektarımız var. Bu 23 milyar dönüm demek. Dolayısıyla dönüm başına 1 Milyon Türk Lirası gitmesi bile büyük mucize olur.

Bu bütçeyle, gelir desteği politikasının bütün çiftçilere varabilmesi ihtimali çok zayıf. Bu politikanın, Avrupa Birliği devletlerinde uygulanmasının son derece rasyonel olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü maliyeti ucuzdur, fiyat yapısını bozmamaktadır. Devletler böyle bir desteği sağlayabilir ve ürün fazlasını ortaya çıkartmaması bakımından da doğru bir politikadır.

Fakat bizim bakımımızdan; bunun krediyle yapılması, pazarlanabilir ve yatırılabilir fazlalığı azaltması, öz tüketimi teşvik etmesi nedeniyle yanlıştır. Tarımın pazarlanabilir ve yatırılabilir fazlalığı çok önemlidir. Çünkü pazarlanabilir fazla, diğer iki sektörün hacmini belirler.

Tarımın himayesi, üretim ve tüketim bağı nı koparır, ürün fazlasını yaratır ve neticede, mutlaka ve mutlaka, böyle bir politika sonrasında, köylü nüfusu fazlasıyla karşılaşırız. Hem köylü nüfusu fazlası, hem ürün, hem yoksullukla karşılaşırınız.

Bugün üretici destek devri. Yarın da, Avrupa Birliği'ne girdiğimizde, onlardan tarım desteği alarak, bunu alıp tarımsal ürünlerimize aydığımızda ve tarım fiyatlarında bir kabarma olması halinde, bu yanlış olacaktır. Çünkü netice itibarıyla, sanayileşmemizde önemli olan husus, sanayi kârlarıdır. Tarıma yapacağınız her zam, sanayi kârını düşürür. Bitkisel girdiler itibarıyla ve ücret navlunları üzerinden düşürür. Türkiye'nin geçmişte tarıma yaptığı destek, ileride, Avrupa Birliği içinde de devam edecek olursa, Türkiye'nin yavaşlamış olan sanayisi, daha da yavaşlayacaktır. O bakımdan, tarımın, fiyatların kabarmasına yol açacağını söyleyerek desteklemek mümkün değildir.

Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne girişiyle ilgili sorunları çözülebilir mi?

Avrupa Birliği'ne girişle ilgili çözümü çok fazla görmüyorum. Çünkü, Türk tarımının yapısı çok hastalıklı. Türkiye'nin ekonomisini çökerten bire yapıda. Türk maliyesini çökertiyor. Buradan, bizim kendi yapımızı düzeltmeden girmemizin, çok fazla yapıcı olacağını zannetmiyorum.

Ne yapılmalıdır?

Tarımdaki devletçilikten vazgeçilmeli, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın işlevini de içine alacak şekilde, her şey yeniden düzenlenmelidir. Odalara, sivil inisiyatiflere, şirketlere, müteşebbis çiftçiye daha fazla rol verilmelidir. Tarımda mülkiyet sorunu çözümlenmelidir. Hala tapu kadastro olmaya tarımla, hiçbir yere gidemeyiz. Tarımda taban fiyatları ve prim sisteminden vazgeçilerek, serbest üretici tercihlerinin oluşacağı bir ürün girişiminin sektöre egemen olması sağlanmalıdır. Gelir desteği, fiyatlara müdahale edilmemesine karşılık, öz tüketimi teşvik etmesi dolayısıyla yanlıştır. Tarım sektörünün motoru olarak, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı artık görevini başka kurumlara devretmeye hazırlanmalıdır. Bunlar; şirketler, müteşebbis çiftçiler, NGO'lar olmalıdır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın bürokratları geçmişte çok büyük fedakarlıklar yapmışlardır. Ama bu, Türkiye'nin lehine olmamıştır. Bürokratin, sadece Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın değil, aynı zamanda, DMO'daki Ziraat Bankası'ndaki, TİGEM'deki diğer bütün işletmelerdeki bürokratların katkılarının çok fazla olduğunu zannetmiyorum. Bunun yerine, müteşebbis çiftçiye yetiştirebilseydik, çok daha hayırlı olabilirdi.

Benim söyleyeceklerim bu kadar. Sabrınız için teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM*

Efendim, Sayın Prof. Dr. Güneri Akalın, tarıma çok değişik bir yaklaşım getirdi. Son zamanlarda, İstanbul'daki birçok iktisat profesörleri de aynı yaklaşımı getiriyorlar.

Şahsen ben, bu yaklaşımların hemen hiçbirisine katılamıyorum. Çünkü, Türkiye'deki bunalımın ekonomik krizin sorumlusu, bir nevi, sanki tarımın gibi gösterdi. Halbuki sorumlu tarım değil.

Türkiye'deki krizin sorumlusu, son zamanlardaki yolsuzluk ve yanlış mali politikalar, para politikaları ve 20 tane banka Türkiye'nin 20 Milyar Dolarını aldı götürdü. Sayın Hocamız devamlı olarak, "2 Milyar Amerikan Doları tarıma gidiyor" diyor ki, zaten onu da kaldırıyoruz.

Tarımın kaldırılmasıyla bu mümkün değil. Türk tarımının, Cumhuriyetin ilk yıllarından beri bir politikası vardır. Bu kötü de değildir.

Nüfus olayına çok fazla değindi. Türkiye'de köylü nüfusu azalıyor. İlk Cumhuriyet döneminde %90'lardaydı. Bugün %35'lerde. Tabii ki %10'lara, %1'lere indirmek lazım. Ama bunun sorumlusu yine tarım değil. Sanayileştirirseniz, nüfus zaten sanayie gider.

Ben İtalya'da okudum. İtalya'da tarımdaki nüfus 1950'lerde, %15-20 oranındaydı. Şimdi indirildi. Niye indi? Nüfus sanayileştikçe, oraya doğru iniyor. Türkiye'de de inecektir.

Ama iktisatçılar, bunun sorumlusunu çiftçi olarak görerek, sanki zorla orada oturuyor, ille, "ben burada oturacağım. Bana 3 kuruş yardım edin. Ben fakirliğe mahkumum" diyormuş gibi, bir bakış açısı getiriyorlar. Tabii ki siz paraları başka yerlerde harcayınca, zavallı tarım, yine de buna rağmen ben Türk çiftçisine müteşekkirim, Türkiye'de 70 milyon insanı besliyor. Herhalde o da olmasaydı, aç kalacaktık. Yani ufacık bir şeyi dışarıdan ithal edecektik.

Şimdi arkadaşların söylediği yavaş yavaş oluyor. Özal'la başlayarak, dışarıya bağımlı hale getiriyoruz ve bunlar için borç para alarak, dışarıdan mal getiriyoruz. Türkiye bu borç paralara büyük faiz ödüyor.

Benim bu son zamanlarda gördüğüm kriz, tamamen yanlış mali politikalar ve faiz ve borç batağının sonucu. Dün Sayın Derviş de söylüyor.

* Panel Yöneticisi

“100 Milyar Amerikan Doları iç borç” diyor. Seçimin gerekçesi olarak da, “2.5 Milyar Amerikan Dolarına seçim yaparsak, 8 Milyar Amerikan Doları kâr ederiz” diyor. Nasıl kâr edeceğiz?

Seçim olursa, hemen 8 Milyar Amerikan Doları faiz ortadan kalkacak mı? Bu yanlış. 100 Milyar Amerikan Doları iç borç. Bunun da sorumlusu tarım değil. Tarıma giden, 1-2 Milyar Amerikan Doları kadardı. Onu da kaldırıyorlar.

Tütünün yakılması meselesi. Türkiye’nin tütün politikası, Amerika Birleşik Devletleri’nin Türkiye’de yıllardır ortadan kaldırmak istediği bir politikaydı. Çünkü bu, Cumhuriyetle gelen, çok doğru bir tütün politikasıydı. Bunu ortadan kaldırdılar, Amaçlarına erişiyorlar. Şeker politikası da öyle. Bizde, öyle yakılan ürün yok. Fazla ürün de yok.

Ama, Amerikalıların, Avrupalıların fazla ürünü var. “Aman siz ürün ekmeyin de, biz size gönderelim” diyorlar. Tabii bu tartışma saatlerce sürebilir. Ben de burada tartışmacı değilim. Yalnız, bana atıf yaptığı için söyledim.

Devamlı Cumhuriyetle, devletçilikle değildi. O zamanlar şirketler olmadığı için devletçilik oldu. Bugün şirketler tarım yapıyorlar da biz engel mi oluyoruz? Böyle bir şey yok.

Burada Sayın Hocanın temas etmediği bir şey var.

Doğru. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın görevleri alınabilir. Burada, NGO ya da şirket değil, kooperatifleşme lazım. Avrupa Birliği’nde çiftçi, tamamen kooperatiflerin elindedir ve Tarım Bakanlığı’nın birçok görevlerini de kooperatifler yapmaktadır. Bu durum, Avrupa’da da, Amerika Birleşik Devletleri’nde de böyle. Yoksa şirketlerle yapılması mümkün değil.

Türkiye’de Doğu Anadolu Bölgesi’nde hangi şirket yapacak? Açık. Teşvik de ediyoruz. Hiçbir şirket, oraya gidip tarımla uğraşmıyor.

Türk çiftçisini biz de tanıyoruz. Ben de 40 yıldır biliyorum. Küçük üreticiye dayanır. O da çiftçinin suçu değil. Toprak küçük. Büyütmek istiyoruz. Herkes ister. Yani köylü ille de, “ben, 30-50 dönümde tarım yapayım” demiyor. Keşke olsa da, 1000-2000 dönümde, Amerika Birleşik Devletleri’nde olduğu gibi, 10.000 dönümde rahatlıkla tarım yapsa.

Bu tartışmaya girmek istemiyorum. Bizim için yeni bir görüş de değil. Birçok arkadaşlarımız bu görüşte. Ama Sayın Hoca bu görüşü net ve güzel biçimde anlattılar. Çünkü Ahmet Altan’la televizyonda tartışırken, bu görüş bu kadar net anlatılmadı.

